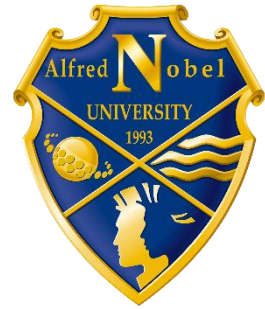

**Співфінансується
Європейським Союзом**

**УНІВЕРСИТЕТ імені
АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ**

Проект Erasmus+

Модуль Жан Моне «Стратегії ЄС щодо конкурентоспроможності,
зростання та процвітання для викладання на освітніх програмах
в Університеті імені Альфреда Нобеля»

№ 101085347 – EUSRAT – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH*

**НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«СТРАТЕГІЧНІ ІНІЦІАТИВИ ЄС»**

Укладач: координатор курсу,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародного маркетингу
Університету імені Альфреда Нобеля *І. В. Тараненко*

Дніпро, 2022

*“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

«Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ані Європейський Союз, ані грантодавець не можуть нести за них відповідальність».

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Необхідність розробки та імплементації стратегій ЄС	4
Розділ 2. Цілі, заходи та результати Лісабонської стратегії	7
Розділ 3. Флагманські ініціативи стратегії «Європа 2020».....	11
Розділ 4. Сучасні виклики: головні пріоритети Стратегічного порядку денного ЄС на 2019-2024 роки	14
Розділ 5. Основні напрямки імплементації Стратегічного порядку денного ЄС на 2019-2024 роки	17
Розділ 6. Сучасне стратегічне планування та програмування в ЄС	26
Розділ 7. План відновлення Європи NextGenerationEU	32
Висновки.....	35
Додаткові матеріали.....	36

ВСТУП

Актуальність курсу обумовлена тим, що вивчення особливостей стратегічного планування в ЄС має важливі соціально-економічні та інноваційні наслідки для повоєнної розбудови України. Існує безпосередній зв'язок між економічним розвитком країни, з одного боку, та ефективними стратегіями, з іншого.

За останні десятиліття стратегічне планування в ЄС набуло систематичного і довгострокового характеру, з чітко визначеними кількісними та якісними орієнтирами, а спільні стратегії та політика ЄС виступають «рушійми» для національних урядів і приватного бізнесу. Стратегія «Європа 2020» визначила низку ключових ініціатив, спрямованих на прискорення зростання на основі відновлення ресурсів та екологічної безпеки. В основу Стратегії було покладено створення Інноваційного союзу та впровадження відповідних механізмів інноваційної взаємодії науки та бізнесу, нових методів і форм стимулювання інноваційного розвитку ЄС. У червні 2019 року було прийнято новий Стратегічний порядок денний ЄС на 2019-2024 роки, в якому визначено головні пріоритети, якими керуватиметься робота ЄС протягом наступних п'яти років. Вивчення та узагальнення досвіду Євросоюзу щодо реалізації стратегічних ініціатив ЄС має створити надійне підґрунтя для системних перетворень у пострадянських країнах, у тому числі в Україні.

Мета курсу: опанування здобувачами особливостей стратегічного планування на макрорівні на прикладі ЄС та можливостей імплементації такого досвіду в Україні в період післявоєнного відновлення; отримання знань стосовно стратегій ЄС і практичних навичок, необхідних для розробки національних, міжнародних і глобальних стратегій для країн та інтеграційних угруповань; усвідомлення механізмів стратегічного планування в ЄС як складного, систематичного та довгострокового процесу, із чітко визначеними кількісними та якісними критеріями.

У результаті вивчення курсу здобувачі вищої освіти повинні:

- розуміти сутність поняття стратегії на макрорівні та необхідність розробки та імплементації стратегій країн та міжнародних інтеграційних об'єднань країн, в першу чергу ЄС;
- знати основні положення і інструменти Лісабонської стратегії, Стратегії «Європа-2020», Стратегічного порядку денного ЄС на 2019-2024 роки та розуміти їх спадкоємність;
- усвідомити основні закономірності стратегічного планування в ЄС;
- набути навичок здійснення аналізу провідних стратегічних інструментів ЄС;
- уміти аналізувати та вносити пропозиції щодо можливостей використання досвіду стратегічного планування в ЄС під час післявоєнного відновлення в Україні.

Курс «Стратегічні ініціативи ЄС» вміщує сім змістовних частин, що відображені у даних навчальних матеріалах в якості семи розділів.

РОЗДІЛ 1. НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТРАТЕГІЙ ЄС

Поняття «стратегія» увійшло в теорію управління в 1960-х рр. XX ст. Насамперед це визначення стосувалося організації. Частіше за все до організацій відносять суб'єкти господарювання мікрорівня - підприємства, фірми, компанії, корпорації тощо. Але більш широко організацію як категорію управління слід розуміти як групу людей, діяльність яких которих свідомо координується задля досягнення спільних цілей. Саме тоді набула актуальності проблема системно обґрунтованого реагування організації на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Виникли класичні визначення стратегії як категорії управління, які отримали подальшого розвитку. Наведемо деякі з визначень стратегії:

- Встановлення довгострокових цілей та завдань, розробка програми дій та розподілу ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей (А. Чандлер).
- Узагальнююча модель дій, необхідних для досягнення поставленої мети шляхом координації та розподілу наявних ресурсів (А. А. Томпсон, А. Дж. Стрікланд).
- Система управлінських рішень, яка визначає перспективні напрями розвитку підприємства в умовах змін зовнішнього середовища, і порядок розподілу ресурсів, задля досягнення поставленої мети (Є. Крикавський).

Наведемо на цій базі узагальнене авторське визначення.

Стратегія - це система управлінських та організаційних рішень, які забезпечують гнучку реакцію на зміни зовнішнього середовища, за умови ефективного розподілу наявних ресурсів, та спрямовані на досягнення довгострокових цілей.

Глобальні фінансово-економічні кризи 1970х - 2000х років та глибокі соціально-політичні кризи першої чверті 21 сторіччя показали посилення невизначеності і нестабільності сучасного світу. Це вимагало врахування і адекватного реагування на несприятливі зміни. Поняття стратегії і стратегічного планування стало широко використовуватися не тільки на мікрорівні (підприємство, компанія) але й на мезо- і макрорівнях (регіон, країна, міжнародне інтеграційне угруповання країн).

Розглянемо авторський підхід до розуміння стратегії.

Стратегія - це загальна концепція досягнення довгострокових цілей організації в динамічному конкурентному середовищі, в контексті соціального та економічного благополуччя організації, через забезпечення її сталого розвитку, та збалансування інтересів ключових внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін (стейкхолдерів).

Слід зазначити, що таке визначення застосовується до стратегії не лише організації мікрорівня (фірми), а й будь-якого економічного суб'єкта - від людини, домогосподарства до національної економіки (країни), а також міжнародного інтеграційного угруповання країн.

Основа розробки стратегії:

- визначення основної (генеральної) мети;
- її конкретизація у вигляді довгострокових цілей;

- концептуальне визначення шляхів досягнення поставлених цілей у конкурентному середовищі.

Стратегію країни або об'єднання країн слід розуміти як довгостроковий якісно визначений напрямок розвитку, визначений з урахуванням внутрішніх можливостей та позицій у зовнішньому середовищі, який приводить її соціально-економічну систему до поставлених цілей.

За своїм складом стратегія країни або об'єднання країн є сукупністю взаємопов'язаних за завданнями, термінами здійснення і ресурсами цільових програм, окремих проектів та програмних заходів, що забезпечують ефективне вирішення системних соціально-економічних проблем. Вона покликана усунути наявні дисбаланси та створити міцний фундамент для подальшого сталого розвитку на основі модернізації системи економічних відносин та ефективного управління на всіх рівнях з метою забезпечення рівноваги між соціальним, економічним та екологічнобезпечним розвитком країни.

Стратегія повинна постійно оновлюватися й коригуватися відповідно до умов, що змінюються. Гнучкість і здатність адаптуватись до тенденцій внутрішнього та світового розвитку є головними умовами, що забезпечують стабільність стратегічної лінії. Водночас, стратегія повинна неухильно виконуватися, тобто зміни не повинні стосуватися суті стратегічного задуму. Як відомо, наявність певної стратегії розвитку і якість цієї стратегії є вагомою конкурентною перевагою суб'єкта конкурентних відносин.

Поштовхом для фокусування урядів розвинутих країн на розробці стратегій макрорівня, адаптованих до умов загострення конкуренції і глобальної нестабільності, з урахуванням вимог сталого розвитку та інноваційних викликів, стали такі події першої чверті 21 століття:

- скорочення темпів росту продуктивності праці та створення доданої вартості , уповільнення темпів економічного зростання та погіршення умов післякризового зростання розвинених економік країн світу;

- загострення загрози навколишньому середовищу: викиди вуглекислого газу згідно офіційних даних енергетичної статистики США становлять в середньому на кожного жителя Землі 4,52 т. Найбільш високий рівень емісії CO₂ мають: Китай (6283,56 мегатонн CO₂), США (6006,71 мегатонн CO₂), Росія (1672,62 мегатонн CO₂), Індія (1400,71 мегатонн CO₂). Значно перевищують середній рівень викиди CO₂ на душу населення в ОАЕ (38,46 т.), Австралії (21,99 т.), США (19,4 т.), Канаді (17,91 т.), Нідерландах (15,78 т.);

- глобальні макроекономічні дисбаланси, обумовлені світовою фінансово-економічною кризою 2007-2009 рр., Велика рецесія та боргова криза в Єврозоні 2008-2012 рр., нестабільність грошово-кредитної системи США та світової валютної системи, нестабільність національних платіжних балансів, пізніше - криза, пов'язана з пандемією COVID-19;

- загострення конкуренції на світових ринках, виникнення центрів зростання світової економіки в Південно-Східній Азії, Латинській Америці, Східній Європі, нова роль країн БРІКС, перш за все Китаю та Індії;

– усвідомлення важливості інноваційної моделі економіки для більшої участі в розподілі світового (глобального) доходу;

визнання ефективної стратегії фактором конкурентоспроможності та реальною конкурентною перевагою.

Особливе місце серед стратегій макrorівня займають стратегії розвитку ЄС. Наразі ЄС є найбільшим за кількістю учасників міжнародним інтеграційним об'єднанням країн, і знаходиться на найвищому щаблі інтеграції – це економічний і валютний союз, з ознаками політичного союзу.

Фундаментальні причини, які обумовили необхідність розробки та імплементації стратегій розвитку ЄС у період з 2000 року є такими ж, як для всіх розвинутих країн (перелічені вище). Водночас дієві мотиви для розробки стратегій ЄС створила інтеграційна модель міжнародного об'єднання країн. Таким чином, необхідність розробки та імплементації стратегій ЄС обумовлена низкою специфічних чинників, притаманних інтеграційним угрупованням. Розглянемо ці чинники докладніше.

1. Економічна інтеграція посилила залежність економічного благополуччя країн від стабільності та динамічного розвитку партнерів по угрупованню (купівельної спроможності, ємності ринку та ін.), що кардинально змінило підходи до стратегій розвитку. Синергетичний ефект, який виникає в умовах інтеграції, обумовлює взаємне підсилення і відповідно – підвищену здатність кожного з учасників інтеграційних угруповань країн досягати поставлених цілей, та привласнювати більшу частку світового (глобального) доходу, порівняно з індивідуальними учасниками.

2. Отримання вигоди від конкурентних взаємодій зростає при наявності загальних пріоритетів, які створюють стійку основу для узгодження цілей, напрямків руху та координації зусиль стосовно подальшого розвитку. Загострення глобальної конкуренції обумовлює орієнтацію пріоритетів на підвищення конкурентоспроможності всіх учасників об'єднань країн, з подальшим оформленням такої системи пріоритетів у вигляді стратегії.

3. В умовах міжнародної інтеграції та при наявності спільних пріоритетів, конкурентоспроможність окремих країн перетворюється на конкурентоспроможність інтеграційного угруповання і навпаки. Участь в конкурентоспроможному угрупованні дозволяє підвищити свою конкурентоспроможність тим країнам, які відстають від загального рівня. А країнам-лідерам - втримати своє лідерство.

Водночас слід зазначити, що формування спільних пріоритетів та розробка заходів з адаптації до наслідків криз і виконання завдань сталого розвитку відбуваються ефективніше за умови більшої однорідності країн-учасниць об'єднання за економічними, інституціональними, технологічними, соціокультурними характеристиками. Тобто всі учасники об'єднання зацікавлені в посиленні більш слабких країн задля досягнення спільних довгострокових цілей розвитку.

Список літератури до Розділу 1

1. Вороніна В.Л. Стратегічне управління інноваційним розвитком на державному рівні. Нобелівський вісник. 2021. No 1 (14). С. 25-34.
2. Кухарська Н. Закордонний досвід стратегічного планування регіонального розвитку. Економічний аналіз. 2020. Том 30. No 1. Ч. 1. С. 118-125.
3. Філіпенко А.С. Міжнародні стратегії економічного розвитку /Міжнародні економічні відносини: Історія. Теорія. Політика: Підручник. Київ: Либідь, 2019. С. 859-878
4. Поручник А.М. Стратегії конкурентного розвитку у глобальній економіці / А.М. Поручник, Я.М. Столярчук, А.М. Колот. Київ: КНЕУ, 2016. 331 с.
5. COVID 19 и производительность труда. Август, 2021. Factograph. URL: <https://www.factograph.info/a/31413113.html>
6. Маркетингове стратегічне управління конкурентоспроможністю на мікро-, мезо- і макrorівнях: монографія. Тараненко І.В., Мішустіна Т.С., Яременко С.С. та ін. Під ред. Тараненко І.В. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. 344 с.
7. Тараненко І.В. Стратегії інноваційної конкурентоспроможності країн в умовах глобальної економічної нестабільності: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. 504 с.
8. Тараненко І.В. Інноваційна конкурентоспроможність країн у сучасних умовах глобалізації: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. 424 с.
9. Європейська суверенна боргова криза. Фінансова енциклопедія. URL: <https://ua.nesrakonk.ru/european-sovereign-debt-crisis/>
10. U.S. Energy Information Administration URL: <http://www.eia.doe.gov/>
11. Шедяков В. Стратегічне управління модернізацією країни: межі, можливості, оптимізація впливів. Політичний менеджмент № 2, 2011. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/shediakov_strategichne.pdf

РОЗДІЛ 2. ЦІЛІ, ЗАХОДИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЛІСАБОНСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ

Європейський Союз продовжує рух в рамках Лісабонської стратегії, прийнятої в 2000 році, спрямованої на створення конкурентоспроможної, динамічної економіки, заснованої на знаннях.

За останні десятиліття стратегічне планування в ЄС перетворилося на складний, систематичний і довгостроковий процес з чітко визначеними кількісними та якісними орієнтирами, а спільні стратегії та політика ЄС виступають «рушіями» для національних урядів і приватного бізнесу.

Стратегія «Європа 2020» визначила низку ключових ініціатив, спрямованих на прискорення зростання на основі відновлення ресурсів та екологічної безпеки. В основу стратегії було покладене створення Інноваційного союзу та впровадження відповідних

механізмів інноваційної взаємодії науки та бізнесу, нових методів і форм стимулювання інноваційного розвитку ЄС.

У червні 2019 року Європейська Рада прийняла новий Стратегічний порядок денний ЄС на 2019-2024 роки, в якому визначено головні пріоритети, якими керуватиметься робота ЄС протягом наступних п'яти років.

Вивчення та узагальнення досвіду ЄС щодо реалізації стратегічних ініціатив ЄС має створити надійне підґрунтя для системних перетворень у пострадянських країнах, у тому числі в Україні.

Економіка знань та інновації офіційно проголошені стратегічними пріоритетами ЄС протягом останніх десятиліть. Прийнята в 2000 р. Лісабонська стратегія ЄС стала відповіддю на виклики глобалізації та вимоги подальшої розбудови суспільства знань, і поставила за мету створення к 2010 р. «найбільш конкурентоспроможної в світі та динамічної економіки, заснованої на знаннях» шляхом:

- формування інформаційного суспільства;
- створення Європейського дослідницького та інноваційного простору;
- створення сприятливого середовища для започаткування та розвитку інноваційного бізнесу, перш за все – середніми та малими підприємствами.

Досягнення поставленої мети мало бути забезпечене через виконання низки стратегічних завдань:

- темпів економічного зростання 3% на рік,
- інвестицій в дослідження і розробки в обсязі 3% від ВВП,
- рівня зайнятості 70% від працездатного населення.

Розглянемо детальніше основні складові Лісабонської стратегії.

Стратегічна мета – створення найбільш динамічної та конкурентоспроможної економіки в світі, заснованої на знаннях і здатної до сталого зростання через підвищення зайнятості, соціальної згуртованості, та збереження навколишнього середовища

Стратегічні напрями:

- *створення умов для переходу до економіки знань* через формування інформаційного суспільства, вдосконалення науково-технічної політики та створення Європейського дослідницько - інноваційного простору, створення сприятливих умов для започаткування та розвитку інноваційного підприємництва, запровадження процесу структурних реформ, спрямованих на конкурентоспроможність та інновації;

- *модернізація соціальної моделі*, інвестування в людський розвиток, боротьба з нерівністю;

- *запровадження виваженої макроекономічної політики*, спрямованої на стабільність та економічне зростання.

Стратегічні пріоритети (План дій «Інвестування в дослідження – 2003):

- *здійснення узгодженої політики всіх учасників* (ЄС, держав, єврорегіонів, технологічних платформ) для підтримки досліджень;

- *вдосконалення державної підтримки досліджень та інновацій* (підтримка дослідників, взаємодія науки та бізнесу, ефективне використання державних фінансових інструментів);

- *спрямування державних ресурсів в розвиток досліджень* (бюджетна політика, використання можливостей державних закупівель);

- *покращення рамкових умов для досліджень і розробок* (захист інтелектуальної власності, регулювання правил конкуренції, фінансових та податкових умов).

Стратегічні завдання на період до 2010 рік:

- забезпечити середньорічні темпи економічного зростання на рівні 3%;
- підвищити обсяг інвестицій в дослідження та розробки до 3% від ВВП;
- скорочення бюрократичних перешкод для розвитку підприємництва;
- забезпечити рівень зайнятості 70% (для жінок 60%) від працездатного населення.

Стратегічні ініціативи та інструменти:

- Європейський дослідницький простір (ERA)
- Відкритий метод координації (OMC);
- Рамкові програми з досліджень та розробок;
- Європейські технологічні платформи;
- Мережі найвищої якості;
- Європейське інноваційне табло;
- Іннобарометр;
- Мережа «Інноваційних регіонів Європи»;
- Веб - сервіс CORDIS.

Лісабонська стратегія, незважаючи на дещо декларативний характер та завищені цільові показники, зіграла роль дієвого каталізатора інноваційного розвитку країн ЄС в довгостроковому періоді.

Водночас скорочення темпів зростання економіки ЄС з 3,9% до 1,2 – 1,3% на рік протягом 2000 - 2003 рр., обумовлене погіршенням світової кон'юнктури на тлі падіння біржових індексів провідних фінансових центрів, реалізацією політичного проекту з приєднання до ЄС 10 «нових держав», а також певними прорахунками самої стратегії, зокрема відсутністю адресної відповідальності за реалізацію останньої призвело до суттєвого відставання порівняно з встановленими показниками. Відрахування на науку в середньому по ЄС наблизились до 2%. Рівень зайнятості в 2005 р. подолав відмітку 63%, показавши зростання на 0,8% порівняно з 2000 р.

На основі детального аналізу сильних і слабких сторін економіки ЄС, можливостей та погроз глобалізованого світу, Європейською Радою в 2005 р. було прийнято Оновлену Лісабонську стратегію. Ідеологія останньої полягала в підвищенні конкурентоспроможності через забезпечення зайнятості населення та сталого економічного зростання на основі знань, інновацій, активізації інноваційно - орієнтованого підприємництва.

Оновлена Лісабонська стратегія економічного росту та зайнятості (2005 р.):

- Перший цикл (2005-2007 рр)

- Другий цикл (2008-2010 рр).

Стратегічна мета – та ж сама з перефокусуванням пріоритетів на економічне зростання та зайнятість;

Стратегічні напрями:

- *використання знань та інновацій як інструментів сталого зростання* через підвищення ефективності державних інвестицій та стимулювання приватних інвестицій в дослідження та розробки, запровадження нових механізмів фінансування інноваційних середніх та малих підприємств та підтримки інноваційних мереж, підтримку технологічних ініціатив на основі державно – приватного партнерства та технологічних платформ, спрямування ресурсів Європейського Інвестиційного банку на фінансування проектів з досліджень та розробок;

- *створення сприятливого простору для інвестицій та праці* шляхом посилення внутрішнього конкурентного середовища, створення сприятливих регуляторних умов для бізнесу, заохочення бізнесу до соціальної відповідальності;

- *забезпечення економічного росту та зайнятості як засад соціальної згуртованості.*

Стратегічні пріоритети:

- *суспільство знань* (підтримка науковців та дослідників, в т.ч. через податкове мотивування, пріоритетність сектора досліджень і розробок, широке запровадження інформаційно – комп'ютерних технологій);

- *конкурентний ринок* (розбудова ринку послуг);

- *сприятливе бізнес середовище* (скорочення адміністративних бар'єрів, вдосконалення законодавства, підтримка інноваційного бізнесу);

- ринок праці (розгортання навчання протягом життя)

- *поновлюване навколишнє середовище* (еко – інновації, еко- ефективність виробництва).

План дій «Більше досліджень та інновацій – спільний підхід» (2005 р.):

- привести у відповідність економічні політики країн стосовно досліджень та інновацій;
- мобілізувати фонди та інструменти ЄС для стимулювання й розвитку досліджень та інновацій;

- вдосконалити стимули для бізнесу до здійснення досліджень та інновацій;

- посилювати національні можливості стосовно досліджень та інновацій шляхом транснаціонального співробітництва.

Стратегічні ініціативи та інструменти:

- «Люблянський процес» з оновлення Європейського дослідницького простору (ERA);

- 7 Рамкова програма з досліджень та розробок;

- Європейський інститут інновацій і технологій;

- спільні технологічні ініціативи;

- Рамкова програма конкурентоспроможності та інновацій;

- Угода про Розподіл фінансових ризиків.

Список літератури до Розділу 2

1. Філіпенко А.С. Міжнародні стратегії економічного розвитку /Міжнародні економічні відносини: Історія. Теорія. Політика: Підручник. Київ: Либідь, 2019. С. 859-878
2. Поручник А.М. Стратегії конкурентного розвитку у глобальній економіці / А.М. Поручник, Я.М. Столярчук, А.М. Колот. Київ: КНЕУ, 2016. 331 с.
3. Вархолова Т. Стратегии Европейского Союза: акцент на конкурентоспособности / Т. Вархолова, Л. Дубовицка // Научный диалог. — 2015. — No 1 (37). — С. 160—170.
4. Тараненко І.В. Стратегії інноваційної конкурентоспроможності країн в умовах глобальної економічної нестабільності: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. 504 с.
5. Тараненко І.В. Інноваційна конкурентоспроможність країн у сучасних умовах глобалізації: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. 424 с.
6. Маркетингове стратегічне управління конкурентоспроможністю на мікро-, мезо- і макрорівнях: монографія. Тараненко І.В., Мішустіна Т.С., Яременко С.С. та ін. Під ред. Тараненко І.В. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. 344 с.
6. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency Conclusions / Council of European Union - Brussels, 23 March 2000. 14 p.
7. Полунєєв Ю. В. Лісабонська стратегія та стратегія розвитку України / Ю. В. Полунєєв // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2011. - Вип. 97(1). - С. 73-75. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_97\(1\)_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_97(1)_30).
8. European Council Brussels, 22 and 23 March 2005. Presidency Conclusions / Council of European Union - Brussels, 23 March 2005. 13 p. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/84335.pdf
9. The Lisbon Strategy 2000 – 2010. An analysis and evaluation of the methods used and results achieved. FINAL REPORT. Brussels, © European Parliament, 2010. <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201107/20110718ATT24270/20110718ATT24270EN.pdf>

РОЗДІЛ 3. ФЛАГМАНСЬКІ ІНІЦІАТИВИ СТРАТЕГІЇ «ЄВРОПА 2020»

Глобальна фінансово-економічна криза 2007-2009 рр. призвела до падіння світового ВВП, яке в 2009 р. склало 2,2 %, і стала суттєвим випробуванням для амбітних прагнень Європейського Союзу. Високий рівень безробіття, скорочення ВВП (для економіки ЄС пік скорочення ВВП у II кварталі 2009 р. становив 4,9% порівняно з відповідним періодом попереднього року), зростання зовнішнього боргу вимагали рішучих рішень.

Для стримування масштабів спаду в листопаді 2008 року було прийнято План відновлення Європейської економіки (A European Economic Recovery Plan), в основу якого було покладено стимулювання попиту, збереження робочих місць і підтримку малого бізнесу в очікуванні переходу до періоду зростання. Передбачалось здійснити заходи на

європейському рівні для збільшення інвестицій в інфраструктуру та ключові сектори, такі як автомобілі, будівництво та зелені технології; мобілізувати кошти для допомоги безробітним. План продовжив реалізацію середньо- та довгострокових складових структурних реформ, передбачених Лісабонською стратегією, необхідних для прискорення зростання. Європейський план економічного відновлення 2008 року передбачає значне підвищення купівельної спроможності для підвищення попиту, на що було виділено бюджет у розмірі 200 мільярдів євро (1,5% ВВП). Також План визначає комплексну програму дій для зміцнення конкурентоспроможності Європи у довгостроковій перспективі щодо «розумного» інвестування в енергоефективність, енергозбереження; чисті технології, стимулювання таких секторів, як будівництво, автомобілі, та низьковуглецеві ринки майбутнього; інвестування в інфраструктуру, сприяння ефективності та інноваційності.

Цей План відновлення Європейської економіки забезпечив низці країн ЄС, серед яких були Франція, Італія, Німеччина, Словаччина, скорочення глибини падіння ВВП вже починаючи з II кварталу 2009 р. В 2010-2011 рр. ВВП ЄС показав зростання в межах 1,8%, що суттєво нижче за США (2,8%) та Китай (8,7%). Допомога банкам в межах Плану стабільності й росту Stability and Growth Pact (SGP), та створення постійного стабілізаційного фонду Євросоюзу в розмірі 720 млрд євро засвідчили про зусилля щодо стабілізації фінансової системи єврозони.

Криза надала потужний імпульс для розробки і запровадження стратегії економічного розвитку на 2010-2020 роки – «Європа 2020: стратегія розумного, сталого та всеохоплюючого росту» (European strategy for smart, sustainable and inclusive growth) як потужного інструменту забезпечення зайнятості та сталого конкурентоспроможного зростання на основі знань та інновацій. Для досягнення встановлених цілей Стратегією передбачено низку пріоритетних як для ЄС, так й для держав – учасниць напрямів діяльності, або «флагманських ініціатив», серед яких центральне місце посідає створення Інноваційного союзу. Нові стратегічні завдання на період до 2020 року передбачали зайнятість на рівні 75%, досягнення 3% «бар'єру» обсягів інвестицій в науку та розробки. Вагомі завдання стосовно навколишнього середовища стосуються скорочення викидів вуглецю, збільшення частки поновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності виробництва у пропорції 20/20/20. Передбачені підвищення частки осіб з вищою освітою та комплексні програми боротьби з бідністю.

Розглянемо детально цілі, напрями, пріоритети та інструменти Стратегії «Європа 2020».

Стратегічна мета – забезпечення зростання, заснованого на засадах розумності, сталості, інклюзивності.

Стратегічні напрями:

- **Розумне зростання:** розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях;
- **Стале зростання:** створення економіки, заснованої на ефективному використанні ресурсів, принципах екологічної безпеки та конкурентоспроможності;
- **Інклюзивне зростання:** розбудова економіки з високим рівнем зайнятості, для забезпечення соціальної та територіальної узгодженості.

Стратегічні пріоритети (Флагманські ініціативи):

- *Інноваційний союз*, спрямований на подолання фрагментації науково-дослідницького простору;

- *План розвитку цифрових технологій*;

- *«Молодіжний рух»* - підвищення результативності освіти та залучення молоді в ринок праці;

- *Ресурсна ефективність* – підтримка ресурсно ефективних та екологічно чистих (низьковуглецевих) технологій;

- *Промислова політика, адаптована до умов глобалізації* – створення засад конкурентоспроможності в пост- кризовому світі, підтримка підприємництва;

- *План з розвитку нових професійних здібностей та робочих місць*;

- *Європейська політика протидії бідності*.

Стратегічні завдання на період до 2020 р.:

- зайнятість осіб у віці 20-64 роки на рівні 75%;

- обсяг інвестицій в дослідження і розробки 3% ВВП;

- скорочення викидів парникових газів на 20% порівняно з 1990 р., збільшення частки поновлюваних джерел енергії до 20%, енергоефективності на 20%;

- скорочення частки достроково відратованих учнів середніх шкіл нижче за 10%, та підвищення частки осіб з вищою освітою у віці 30-34 роки до 40%;

- чисельності осіб, що знаходяться під загрозою опинитись за межею бідності, до 20 млн.

Стратегічні інструменти:

- Європейський дослідницький простір: Бачення – 2020;

- Європейське Інноваційне партнерство між ЄС та національними державами. Пілотне Європейське Інноваційне партнерство з забезпечення активної та здорового життя для людей похилого віку;

- Єдиний цифровий ринок, заснований на надшвидкісному Інтернеті;

- Табло Інноваційного союзу;

- Молодіжна рамкова програма працевлаштування.

Визначальним поштовхом для висування напружених завдань інноваційного розвитку стало загострення глобальної конкуренції. На момент розробки Стратегії «Європа 2020» частка витрат на дослідження та розробки в ВВП ЄС складала 2%, Японії 3,4%, США 2,8%. За часткою осіб з вищою освітою ЄС (34%) відставав від Японії (55%) та США (42%), так само як за кількістю отриманих патентів, експортом середньо- та високотехнологічної продукції, доходами від продажу патентів та ліцензій за кордон. Суттєве відставання від провідних конкурентів, а також стрімка динаміка інноваційного розвитку Китаю та Південної Кореї вимагала від Європейського Союзу стратегічних дій. Запроваджені в межах стратегії ЄС ініціативи перетворились на дієві інструменти інноваційного розвитку.

За результатами узагальнення інноваційних стратегічних ініціатив (інструментів) ЄС, втілених у Лісабонській стратегії та Стратегії «Європа 2020» (табл. 1), автором розроблено класифікацію, яка може скласти основу вивчення досвіду Європейського Союзу з метою

виявлення можливостей запровадження подібних інструментів при розбудові економіки України.

Таблиця 1. Класифікація стратегічних ініціатив (інструментів) ЄС

Класифікаційні критерії	Ініціативи (інструменти)
Інтеграційні	Європейський дослідницький простір (ERA), Інноваційний союз, Єдиний цифровий ринок
Координаційні	Відкритий метод координації (ОМС), «Люблянський процес» оновлення Європейського дослідницького простору, Європейський інститут інновацій і технологій
Організаційно виробничі	- Мережі найвищої якості, Спільні технологічні ініціативи Європейське Інноваційне партнерство
Комунікаційні	Європейські технологічні платформи, Мережа «Інноваційних регіонів Європи», Веб - сервіс CORDIS
Програмні	Рамкові програми з досліджень та розробок, Рамкова програма конкурентоспроможності та інновацій, Молодіжна рамкова програма працевлаштування, Європейський дослідницький простір: Бачення - 2020
Договірні	Угода про Розподіл фінансових ризиків
Моніторингові	Європейське інноваційне табло, Іннобарометр, Табло Інноваційного союзу

Названі ініціативи та інструменти надають учасникам Інноваційного союзу ЄС широкі можливості щодо реалізації стратегії інноваційної конкурентоспроможності, а саме:

- вибору стратегічних пріоритетів з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін;
- транскордонного поєднання зусиль науковців для здійснення досліджень та розробок;
- подолання фрагментації та дублювання досліджень та розробок;
- ефективної взаємодії державних інституцій (науки) та бізнесових структур в рамках програм державно - приватного партнерства в науково-дослідній та інноваційній сферах;
- поєднання інтелектуальних та фінансових ресурсів ЄС, європейських виробників з метою активізації наукових досліджень, необхідних для потреб сучасного виробництва;
- прозорого моніторингу результатів інноваційного розвитку для подальшого корегування стратегічних напрямів розвитку згідно зміни внутрішніх та зовнішніх умов.

При розробці механізмів та інструментів інноваційного розвитку в ЄС широко використовується «відкритий метод координації», який обумовлює обмін інноваційними практиками, а також вивчення досвіду країн поза межами Європейського Союзу.

Далі слід відповісти на питання, чи вдалося Європейському Союзу повною мірою виконати поставлені цілі та завдання?

Важливу роль відіграв механізм зі спостереження за стратегією «Європа 2020». Зокрема, механізм нагляду за економічною діяльністю держав-членів ЄС та її координації у разі надзвичайних ситуацій, з метою попередження помилок у плані економічного розвитку почав діяти з 2011 року. Протягом 10 років Комісія ЄС щорічно здійснювала детальний аналіз програм держав-членів у галузі економічних та структурних реформ, а також надавала індивідуальні рекомендації на наступні 12–18 місяців

Відповідно до звіту Євростату за 2019 рік, у ЄС спостерігається позитивна динаміка з усіх поставлених цілей, починаючи з 2015 року. З 2008 року найбільший прогрес ЄС спостерігався у галузі вищої освіти, зайнятості та скорочення викидів парникових газів. Результати за іншими цільовими показниками залишали бажати кращого.

Зайнятість. У 2018 році 73,2% населення ЄС віком від 20 до 64 років було працевлаштовано, в т.ч. 79% чоловіків та 67,4% жінок. Ці показники вищі на 1,2% та 4,7% порівняно з 2008 роком. На базі аналізу динаміки зайнятості протягом останніх років, експерти стверджують, що ЄС не зможе досягти 75% зайнятості до 2020 р., зупинившись на позначці 74,2 або 74,4 що є добрим показником.

Дослідження та інновації. Витрати на дослідження та інновації досягли 2,12% ВВП у 2018 році. Фактично, починаючи з 2015 року, тут не спостерігалось жодного прогресу на рівні ЄС. Втім, такі країни як Німеччина, Данія, Австрія, Швеція змогли досягти витрат на дослідження та розробки у розмірі 3% ВВП вже до 2017-2018 року, чого не можна сказати про решту країн ЄС. За підсумками 2019 року підприємницький сектор забезпечив 66% від загальних витрат на НДДКР.

Зміна клімату та енергетика. До 2017 року викиди парникових газів було скорочено на 21,7% порівняно з рівнем 1990 року, що означає навіть перевиконання плану на 2020 рік.

У 2017 році частка відновлюваних джерел енергії досягла 17,5%. Наголошуючи на високих темпах збільшення відновлюваних джерел енергії, очікувалось, що до кінця 2020 року ЄС зможе досягти поставлених у стратегії цілей. Водночас останніми роками енергоефективність значно впала, і відповідно до Звіту, тут спостерігається негативна динаміка.

Освіта. ЄС вдалося значно скоротити кількість молоді, яка припиняє освіту. У 2008 році цей показник дорівнював 14,7%, а у 2018 вже 10,6%. Відповідно до Звіту, понад 50% молодих людей, які покинули освіту віком від 18 до 24 років, стикаються з проблемами на ринку праці. Незважаючи на деяку стагнацію, що спостерігалася з 2016 року, ЄС мав всі шанси досягти планового показника до кінця 2020 року. Нарешті, суттєвого прогресу було досягнуто в меті 7, відповідно до якої не менше 40% людей віком від 30 до 34 років повинні мати вищу освіту. У 2008 році цей показник дорівнював 31,1%, а у 2018 вже 40,7%. Таким чином, ЄС вдалося підвищити кількість людей, які мають вищу освіту.

Боротьба з бідністю. Практично, це єдина мета, домогтися значних результатів, у якій ЄС не вдалося. Внаслідок фінансової кризи у 2008 році кількість людей, які опиняються за межею бідності, стала зростати, аж до 2012 р. У 2017 році 113 млн людей наблизились до межі

бідності, що всього на 3.1 млн менше від кількості в 2008 році. В 2018 році більше 20% перебували в зоні ризику. Очевидно, що ЄС у цій галузі не досяг значного прогресу.

Суттєві корективи в реалізацію Стратегії Європа 2020 приніс вихід Великобританії з ЄС. Про це, так само як про рух в напрямку подальшого розвитку, буде йти мова у наступному розділі.

Список літератури до Розділу 3

1. Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the Commission / European Commission. - Brussels, 3.3.2010. 32 p.
2. Вархолова Т. Стратегии Европейского Союза: акцент на конкурентоспособности / Т. Вархолова, Л. Дубовицка // Научный диалог. — 2015. — No 1 (37). — С. 160—170.
1. Маркетингове стратегічне управління конкурентоспроможністю на мікро-, мезо- і макрорівнях: монографія. Тараненко І.В., Мішустіна Т.С., Яременко С.С. та ін. Під ред. Тараненко І.В. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. 344 с.
2. Тараненко І.В. Стратегії інноваційної конкурентоспроможності країн в умовах глобальної економічної нестабільності: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. 504 с.
3. Тараненко І.В. Інноваційна конкурентоспроможність країн у сучасних умовах глобалізації: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. 424 с.
4. Global Economic Prospects / World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>
5. A European Economic Recovery Plan. Communication from the commission to the European council. Brussels, 26.11.2008 COM (2008) 800 final URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication13504_en.pdf
6. Commission adopts European Economic Recovery Plan. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/article13502_en.htm
7. Smarter, greener, more inclusive? Indicators to support the Europe 2020 strategy, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9087772/KS-02-18-728-EN-N.pdf/3f01e3c4-1c01-4036-bd6a-814dec66c58c>
8. The Rome Declaration, 25.04.2017 URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/25/rome-declaration/pdf>
9. European Commission (2016), Next steps for a sustainable European future: European action for sustainability, COM (2016) 739, Brussels. URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vk9lahpshgyl>
10. Next steps for a sustainable European future: European action for sustainability, Questions and Answers. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_16_3886

11. Eurostat (2019), Sustainable development in the European Union — Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context, Publications Office of the European Union, Luxembourg

12. European Commission (2019), Reflection Paper ‘Towards a Sustainable Europe by 2030’, COM (2019) 22, Brussels.

13. Колесник В. Ю. Відкритий метод координації як інструмент впливу на інтеграційні процеси у сфері освіти в рамках Європейського Союзу / В. Ю. Колесник // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. – Одеса: Фенікс, 2014. – Т. 2. – С. 256-259. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/6908>

РОЗДІЛ 4. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ: ГОЛОВНІ ПРІОРИТЕТИ СТРАТЕГІЧНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЄС НА 2019-2024 РОКИ

У 2017 році на Римському саміті Європейська Комісія презентувала Білу Книгу (White Paper on the Future of Europe. Reflections and Scenarios for the EU 27 by 2025), в якій описала 5 однаково можливих сценаріїв розвитку ЄС до 2025 року.

Сценарій 1. *Продовжувати у тому ж самому напрямі.* ЄС продовжить концентруватися на створенні робочих місць, економічному зростанні та інвестуванні шляхом зміцнення єдиного ринку та нарощування інвестицій у цифровій, транспортній та енергетичній галузі. У зовнішній політиці ЄС буде прагнути нарощування торгових угод по всьому світу та зміцнення зовнішніх кордонів. ЄС продовжуватиме виступати як єдине ціле на міжнародній арені. Очікується, що ЄС зможе позитивно вплинути на такі глобальні проблеми, як клімат, фінансова стабільність та сталий розвиток.

Сценарій 2. *Нічого, крім єдиного ринку.* ЄС повністю переорієнтовується на єдиний ринок. Зміцнюється ринок товарів та капіталів, проте вільне пересування працівників та послуг гарантується не повною мірою. При цьому сценарії нівелюється значення міграційного законодавства ЄС, співпраця у сфері безпеки зводиться до двосторонніх угод. ЄС перестає представляти себе як єдине ціле на міжнародних форумах та конференціях через можливі розбіжності між державами у сфері зовнішньої політики. ЄС припиняє вкладати кошти у гуманітарну допомогу. Інакше кажучи, все крім єдиного ринку товарів та капіталів, віддається на відкуп державам-членам.

Сценарій 3. *Хто більше хоче, зробить більше.* Група держав-членів зможе працювати спільно для досягнення великих результатів у галузі оборони та зміцнення чотирьох свобод ЄС. Це стосується, наприклад, створення спільної науково-виробничої бази, спільних закупівель та підвищення загальної боєздатності держав для участі в місіях за кордоном. Можливе зміцнення внутрішньої безпеки, правосуддя, співпраці між спецслужбами для боротьби з організованою злочинністю та тероризмом. Поглиблена інтеграція стосується гармонізації податкового законодавства, підвищення соціальних стандартів та покращення умов праці.

Сценарій 4. *Робити менше, але ефективніше.* ЄС зосереджує зусилля на розробці наступних напрямів розвитку: інновації, торгівля, міграція, управління кордонами та оборона (створюється оборонний союз). Основна увага приділяється вдосконаленню НДДКР та інвестуванню у цифровізацію та декарбонізацію. В галузі зовнішньої політики ЄС продовжує виступати як єдине ціле. У свою чергу, розробка нових стандартів у галузі охорони здоров'я, захисту прав споживачів та навколишнього середовища відсувається на другий план. Все, що не пов'язане з пріоритетними напрямками розвитку, залишається на розсуд держав-членів і їм надається свобода «експериментувати».

Сценарій 5. *Робити разом набагато більше.* Утопічний, але найбільш сприятливий варіант із перелічених. ЄС об'єднує зусилля для того, щоб розвиватися відразу в усіх напрямках з найбільшою ефективністю. Все залишається як і раніше (як у сценарії 1), але створюється оборонний союз, активізується співпраця у сфері безпеки, продовжується боротьба зі зміною клімату, а також надання гуманітарної допомоги. Відбувається зміцнення єдиного ринку в галузі енергетики, цифрових технологій і послуг, створюються свої «кремнієві долини», що включають великі, високотехнологічні компанії. Загалом цей сценарій можна описати як сукупність рішень усіх попередніх сценаріїв, але без необхідності жертвувати чимось із цього для досягнення максимальної ефективності.

Важливим викликом для Європи стали **«Цілі у сфері сталого розвитку» ООН** (скорочено – ЦУР) – загальний заклик до дій щодо викоринення злиднів, забезпечення захисту від забруднення навколишнього середовища та підвищення якості життя кожної людини у всьому світі. «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року», прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 2015 році, містить 17 цілей та 169 завдань, виконання яких має сприяти процвітанню всього людства. Для підтримки ЦУР Європейська Комісія випустила у 2016 році повідомлення «Наступні кроки для сталого Європейського майбутнього». З 2017 року Євростат публікує щорічні звіти про моніторинг досягнення ЦУР. Нарешті, у 2019 році Європейська Комісія представила аналітичну доповідь «На шляху до стійкої Європи до 2030 року», в якій позначені конкурентні переваги ЄС та можливості проявити себе на глобальній арені, ставши прикладом для інших держав.

Водночас події останніх років показали, що глобальний світ не тільки кардинально змінився, але й непередбачувані виклики - пандемія ковіду та повномасштабна війна РФ проти України, зробили колишні прогнози мало ефективними.

На тому ж Римському саміті ЄС глави 27 європейських держав підписали декларацію, яка визначила подальший курс розвитку Євросоюзу після виходу Великобританії та наголосила на необхідності протистояти таким проблемам, як регіональні конфлікти, тероризм, міграційна криза, протекціонізм та соціально-економічна нерівність. Було проголошено чотири принципи:

1. Безпечна Європа передбачає роботу над зміцненням безпеки, захист зовнішніх кордонів, боротьбу проти тероризму, реформу міграційної політики та дотримання міжнародного права.

2. Процвітаюча та стійка Європа – робота над створенням робочих місць, покращення умов для малих та середніх підприємств, здешевлення енергії та забезпечення чистого довкілля. Фактично, цей принцип є посиланням на цілі стратегії розвитку 3, 4, 5.

3. Соціальна Європа – економічне зростання та соціальний прогрес, рівність чоловіків та жінок, боротьба з безробіттям, дискримінацією, соціальною ізоляцією та бідністю. Аналогічно попередньому, повторює цілі стратегії розвитку Європи 2020 року та продовжує термін їх виконання до 2025 року.

4. Найсильніша на світовій арені Європа – розвиток відносин із партнерами, побудова нових зв'язків, просування стабільності та процвітання у сусідніх країнах, зміцнення спільної безпеки та оборони.

На базі цих принципів у червні 2019 року Європейська рада ухвалила новий **Стратегічний порядок денний для ЄС на 2019–2024 роки**. Формулювання Нового стратегічного порядку денного відображають фундаментальний «головний наратив» європейських і національних політичних лідерів, який відображає суттєвий набір спільних уявлень і ставлення до ЄС. Цей документ визначає головні пріоритети, якими керуватиметься робота ЄС протягом наступних п'яти років. Стратегічний порядок денний зосереджений на чотирьох основних пріоритетах:

1. Захист громадян і свобод.
2. Розвиток міцної та динамічної економічної бази.
3. Побудова кліматично нейтральної, зеленої, справедливої та соціально орієнтованої Європи.
4. Просування європейських інтересів і цінностей на глобальній арені.

Стратегічний порядок також визначає, як досягти поставлених цілей.

Розглянемо названі пріоритети Стратегічного порядку денного більш детально.

Пріоритет 1. Захист громадян і свобод

Європа має бути місцем, де люди почуваються вільно та безпечно. ЄС повинен захищати основні права та свободи своїх громадян і захищати їх від існуючих і нових загроз.

Головними пріоритетами Європейської Ради в цій сфері є:

- ефективний контроль зовнішніх кордонів;
- боротьба з нелегальною міграцією та торгівлею людьми шляхом покращення співпраці з країнами походження та транзиту;
- узгодження ефективної політики надання притулку;
- забезпечення належного функціонування Шенгенської угоди;
- покращення співпраці та обміну інформацією для боротьби з тероризмом і транскордонною злочинністю;
- підвищення стійкості ЄС як до природних, так і до антропогенних катастроф;
- захист європейського суспільства від зловмисної кіберактивності, гібридних загроз і дезінформації.

Пріоритет 2. Розвиток економічної бази: європейська модель майбутнього

Міцна економічна база має ключове значення для забезпечення конкурентоспроможності, добробуту, підвищення ролі Європи на світовій арені та створення робочих місць. У цій сфері Європейська Рада зосереджується на таких напрямках:

- поглиблення Економічного та валютного союзу;
- завершення створення Банківського союзу та Союзу ринків капіталу;
- посилення міжнародної ролі євро;
- зміцнення єдності в ЄС;
- робота над усіма аспектами цифрової революції та штучного інтелекту: інфраструктура, підключення, послуги, дані, регулювання та інвестиції;
- зменшення фрагментації європейських досліджень, розробок та інноваційної діяльності;
- забезпечення чесної конкуренції всередині ЄС та на світовому ринку.

Оскільки технологічні досягнення, виклики безпеки та стійкості змінюють глобальні умови та співвідношення сил у світі, потрібно відновити основу для довгострокового сталого та інклюзивного зростання, забезпечити і зміцнити єдність в межах ЄС. Це вимагає подальшого зближення економік країн-учасниць і вирішення демографічних проблем.

Євро має залишатися міцним і стабільним, працювати в інтересах громадян ЄС і зміцнювати свою міжнародну роль. Необхідно посилювати економічний і валютний союз, сприяти завершенню створення банківського союзу та союзу ринків капіталу. Потрібен комплексний підхід, який поєднує всі відповідні політики та виміри: поглиблення та зміцнення єдиного ринку та його чотирьох свобод, розробка відповідної промислової політики, здійснення цифрової революції та забезпечення справедливого та ефективного оподаткування.

Єдиний ринок у всіх його вимірах є ключовим. Не можна допустити недовикористання потенціалу ринку ЄС, чисельність якого становить півмільярди людей. Короткострокові труднощі не є аргументом проти впровадження всеосяжної довгострокової стратегії поряд із рішучою, комплексною та скоординованою промисловою політикою.

Протягом наступних кількох років цифрова трансформація ще більше прискориться та матиме далекосяжні наслідки. Слід переконатися, що Європа має цифрову незалежність і отримує належну частку переваг у цій сфері. ЄС має працювати над усіма аспектами цифрової революції та штучного інтелекту: інфраструктурою, підключенням, послугами, даними, регулюванням та інвестиціями. Це має супроводжуватися розвитком економіки послуг і впровадженням цифрових послуг.

Одночасно слід збільшити інвестиції в освіту, сприяти підприємництву та інноваціям і зміцнити сферу досліджень. Необхідне заохочення та підтримка державних і приватних інвестицій, у тому числі в інфраструктуру, для фінансування зростання економіки та бізнесу, включаючи МСП.

У світі, де загальні правила та стандарти діють не завжди, життєво важливими є забезпечення чесної конкуренції в ЄС і на світовій арені, сприяння доступу до ринку, боротьба з недобросовісною практикою та ризиками для безпеки з боку третіх країн, а також захист стратегічних ланцюжків поставок. Необхідно продовжити оновлювати європейську систему конкуренції відповідно до нових технологій і розвитку світового ринку.

Пріоритет 3. Побудова кліматично нейтральної, зеленої, справедливої та соціально орієнтованої Європи

Європа має активізувати свої дії щодо управління змінами клімату, які є значною загрозою. Вона також має йти у руслі технологічної еволюції та глобалізації. Пріоритетні дії, визначені Європейською Радою в цьому напрямку, включають:

- забезпечення відповідності політики ЄС Паризькій угоді;
- прискорення переходу на відновлювані джерела енергії та підвищення енергоефективності;
- зменшення залежності від зовнішніх джерел, диверсифікація поставок та інвестиції в рішення для мобільності майбутнього;
- покращення якості повітря та води;
- сприяння сталому сільському господарству;
- імплементація Європейської основи соціальних прав на рівні ЄС та держав-членів;
- заклики до всіх країн ЄС рухатися вперед і активізувати свою боротьбу з кліматичними змінами.

Пріоритет 4. Просування Європейських інтересів і цінностей у світі

У контексті дедалі більшої невизначеності, складності та змін ЄС має дотримуватися стратегічного курсу дій і збільшувати свою здатність діяти автономно, щоб захищати свої інтереси, відстоювати європейські цінності та спосіб життя і допомагати створювати глобальне майбутнє. У цій сфері Європейська Рада погодила такі ключові дії:

- підтримка ООН та ключових багатосторонніх організацій;
- сприяння сталому розвитку та реалізації порядку денного до 2030 року;
- співпраця з країнами-партнерами з питань міграції;
- відстоювання європейської перспективи для європейських держав, здатних і бажаючих приєднатися до ЄС;
- розвиток всебічного партнерства з Африкою;
- забезпечення амбітної та надійної торгової політики в рамках реформованої СОТ та на двосторонньому рівні між ЄС та його партнерами;
- тісна співпраця з НАТО.

Європейська Рада наголошує, що уважно стежитиме за виконанням цих пріоритетів і за необхідності визначатиме подальші загальні політичні напрями та пріоритети.

Щоб європейська економіка могла продовжувати своє зростання, потрібен більш комплексний підхід, що поєднує **єдиний ринок, промислову політику та цифрову економіку**. Слід також приділяти більше уваги **соціальному виміру**, включаючи сучасні стандарти зайнятості.

Дослідники Alina Thieme (University of Cologne) і Ioannis Galariotis (School of Transnational Governance, European University Institute) узагальнили особливості Стратегічного порядку денного ЄС на 2019-2024 роки та дійшли таких висновків.

1. Однією з головних характеристик Стратегічного порядку денного є спроба створити відчуття єдності, часто використовуючи термін «ми», «наш», наприклад «ми будемо», «ми повинні». Такий підхід демонструватиме згуртованість і серед країн ЄС-27. Наприклад, у документі наголошується на «наших цінностях» і «силі нашої моделі», і стверджує, що «ЄС просуватиме власну унікальну модель співпраці як натхнення для інших». Таким чином, останній порядок денний підтверджує довгострокову тенденцію, що Союз - це не лише єдина конструкція для економічної інтеграції, а й політичний союз зі спільними цінностями, який прагне створити спільну європейську ідентичність своїх громадян.

2. Новий стратегічний порядок денний охоплює такі сфери політики, як: верховенство права, цілісність території, міграційна політика, захист проти кіберактивності, згуртованість, демографічні виклики, банківський союз і союз ринку капіталу, зміцнення і посилення внутрішнього ринку та промислової політики, цифрова трансформація, штучний інтелект, підприємництво, малі та середні підприємства, європейська конкуренція, кліматична нейтральність, Паризька кліматична угода, енергетичний ринок, біорізноманіття, витрати на зелене майбутнє, соціальні питання, рівність між жінками та чоловіками, соціальний захист, культурна спадщина та європейська ідентичність, багатосторонність і глобальні правила на основі міжнародного порядку, підтримка ООН, Європейська перспектива для європейських держав, що здатні і бажають приєднатися до ЄС, безпека та оборона, а також відносини зі стратегічними партнерами.

3. Те, що захист громадян ЄС згадується у документі першим, вказує на принципову зацікавленість політичних лідерів ЄС приділяти значну увагу внутрішній безпеці. Простежується тенденція на підвищення безпеки в ЄС на наступні п'ять років, шляхом обмеження імміграції, боротьба з тероризмом і злочинністю. Соціальна політика виглядає менш важливим пріоритетом для членів Європейської Ради.

4. Соціальна політика об'єднана з кліматичною політикою в одному розділі і виникає припущення, що це - дві сфери політики, де ЄС не має достатніх успіхів, хоча це досить суперечлива тема, яка обговорюється в Європейській раді.

5. Не планується жодних додаткових інституційних змін на наступні п'ять років. Документ також не передбачає «розширення» Союзу в найближчі п'ять років. У світлі зростаючої фрагментації в ЄС і відсутності єдності в Європейській раді, конкретні і

далекосяжні рішення в рамках «поглиблення» і «розширення» ЄС є малоімовірними в наступному інституційному циклі.

6. У світлі зовнішніх викликів, які зачіпають внутрішні інтереси, голови держав визнають, що вони не можуть вирішувати такі проблеми лише на національному рівні. Тому вони звертаються до ЄС з проханням знайти спільні європейські рішення для того, що впоратися з найбільш складними викликами. Водночас, однак, глави держав чи урядів уникають передачі надто великого суверенітету на європейський рівень.

7. У Порядку денному відсутні вказівки на часові рамки дій. Відсутність чіткого «часового графіка дій» є фундаментальним недоліком Стратегічного порядку денного, оскільки в ньому, по суті, не визначено пріоритетність дій, які мають бути виконані в певний період часу.

8. Тільки якщо члени Європейської Ради взаємодіють з Європейським парламентом і національними парламентами, політичні пріоритети можуть бути розглянуті належним чином і реалізовані в конкретних робочих кроках на всіх рівнях.

Завдяки широкому охопленню проблем, відсутності часових обмежень і загальним формулюванням, що використовуються в документі, Стратегічний порядок денний 2019-2024 надає багато свободи та гнучкості як політичному керівництву інституцій ЄС, так і національним парламентам, оскільки вони отримують свободу формувати свою політику відповідно до власних пріоритетів та потреб.

Список літератури до Розділу 4

1. A new Strategic Agenda for the EU 2019-2024 URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/eu-strategic-agenda-2019-2024/>
2. European Commission. Strategy and Policy. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024_en
3. Філіпенко А.С. Міжнародні стратегії економічного розвитку /Міжнародні економічні відносини: Історія. Теорія. Політика: Підручник. Київ: Либідь, 2019. С. 859-878
4. Finland presented work on implementation of EU Strategic Agenda URL: <https://valtioneuvosto.fi/en/-/11707387/suomi-esitteli-tyota-eu-n-strategisen-ohjelman->
5. Alina Thieme and Ioannis Galariotis. The European Council's Strategic Agenda 2019-2024. School of Transnational Governance, European University Institute. Policy Brief. Issue 2020/03, May 2020. URL: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/67068/STG_PB_2020_03-EN.pdf?sequence=3%26isAllowed=y
6. Генеральная Ассамблея. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года (2015). A/RES/70/1
7. European Commission (2016), Next steps for a sustainable European future: European action for sustainability, COM (2016) 739, Brussels.

8. Eurostat (2019), Sustainable development in the European Union — Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context, Publications Office of the European Union, Luxembourg

9. European Commission (2019), Reflection Paper ‘Towards a Sustainable Europe by 2030’, COM (2019) 22, Brussels.

10. White Paper on the Future of Europe. Reflections and Scenarios for the EU 27 by 2025. European Commission COM (2017) 2025 of 1 March 2017. https://commission.europa.eu/system/files/2017-03/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf

РОЗДІЛ 5. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЄС НА 2019-2024 РОКИ

В цьому розділі ми дізнаємося про пріоритетні напрямки діяльності, ініціативи та конкретні заходи Єврокомісії в сучасному складі, на чолі з головою Комісії Урсулою фон дер Ляйєн, спрямовані на імплементацію Стратегічного порядку денного ЄС на 2019-2024 роки в політику і практику ЄС з детальними посиланнями на матеріали, викладені на порталі Європейської комісії https://commission.europa.eu/strategy-and-policy_en.

Важливою складовою і першим кроком процесу стратегічного планування та програмування ЄС є визначення Єврокомісією (вищим виконавчим органом ЄС) пріоритетних напрямків діяльності. Теперішнім складом Європейської Комісії визначено 6 Пріоритетних напрямків діяльності на 2019-2024 роки. Розглянемо їх більш детально.

Пріоритетний напрямок 1. Європейська зелена угода (A European Green Deal) *Прагнення Європи стати першим кліматично нейтральним континентом*

Щоб подолати виклики, обумовлені зміною клімату та погіршенням стану навколишнього середовища, які становлять загрозу існування для Європи та світу, Європейська зелена угода спрямована на перетворення ЄС на сучасну, ресурсоефективну та конкурентоспроможну економіку, забезпечуючи:

- відсутність викидів парникових газів до 2050 року;
- економічне зростання, не пов'язане з використанням ресурсів;
- жодної байдужої людини та не залученого до цього руху місця.

Європейська зелена угода також сприяє скороченню впливу пандемії COVID-19. Одна третина інвестицій у розмірі 1,8 трлн євро з Плану відновлення NextGenerationEU та семирічного бюджету ЄС спрямовані на фінансування Європейської зеленої угоди.

Ключові цифри

Перший кліматично нейтральний континент до 2050 року

Принаймні на 55% менше чистих викидів парникових газів до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року

До 2030 року в ЄС буде висаджено 3 мільярди дерев

Якими є переваги Європейської зеленої угоди? Вона покращить добробут і здоров'я громадян і майбутніх поколінь, забезпечуючи таке:

- свіже повітря, чиста вода, здоровий ґрунт і біорізноманіття;
- відремонтовані, енергоефективні будівлі;
- здорове та доступне харчування;
- більше громадського транспорту;
- чистіша енергія та передові чисті технологічні інновації;
- довговічні продукти, які можна ремонтувати, переробляти та використовувати повторно;
- перспективні робочі місця та навчання навичкам для перекваліфікації;
- глобально конкурентоспроможна та стійка промисловість.

Сфери роботи Єврокомісії в межах даного напрямку наведені нижче. За активними посиланнями можна більш детально ознайомитися з кожною сферою діяльності і відповідними заходами.

- **REPowerEU** [REPowerEU](#)

Доступна, безпечна та стійка енергія для Європи.

- **Енергія** [Energy](#)

Перехід до чистої та ефективної енергії.

- **Сільське господарство** [Agriculture](#)

Система здорового харчування для людей і планети.

- **Промисловість** [Industry](#)

Промислова стратегія для конкурентоспроможної, зеленої та цифрової Європи.

- **Фінанси та регіональний розвиток** [Finance and regional development](#)

Сталі інвестиції для реалізації Європейської зеленої угоди.

- **Клімат** [Climate](#)

Стати першим кліматично нейтральним континентом до 2050 року.

- **Навколишнє середовище та океани** [Environment and oceans](#)

Захист нашого біорізноманіття та екосистем.

- **Транспорт** [Transport](#)

Забезпечення ефективного, безпечного та екологічно чистого транспорту.

- **Дослідження та інновації** [Research and innovation](#)

Їх роль у стимулюванні трансформаційних змін.

- **Новий європейський Баугауз** [New European Bauhaus](#)

Творча та міждисциплінарна ініціатива, яка пов'язує Європейську зелену угоду з нашим життєвим простором та досвідом.

Графік відповідних заходів наведений за посиланням: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Пріоритетний напрямок 2. Європа, що входить до цифрової ери (A Europe fit for the digital age)

Розширення можливостей людей за допомогою технологій нового покоління.

Цифрова стратегія ЄС спрямована на те, щоб цифрові технології працювали на користь людей і підприємств, одночасно допомагаючи виконати завдання створення кліматично нейтральної Європи до 2050 року.

Європейська Комісія прагне забезпечити «цифрове десятиліття» Європи. Європа повинна посилити свій цифровий суверенітет і встановити власні стандарти, з чітким фокусом на даних, технологіях та інфраструктурі.

Ключові цифри

250 мільярдів євро на цифровізацію від NextGenerationEU.

До 2030 року 80% населення ЄС повинні мати базові цифрові навички.

43 мільярди євро інвестицій, спрямованих на політику, підтримуватимуть Закон про чіпи до 2030 року.

Сфери роботи Єврокомісії в межах даного напрямку наведені нижче. За активними посиланнями можна більш детально ознайомитися з кожною сферою діяльності і відповідними заходами.

- **Закон про цифрові послуги [Digital Services Act](#)**
Забезпечення безпечного та підзвітного онлайн-середовища.
- **Європейський закон про чіпи [European Chips Act](#)**
Зміцнення європейської конкурентоспроможності та стійкості напівпровідникових технологій.
- **Штучний інтелект [Artificial Intelligence](#)**
Досягнення кращого медичного обслуговування, безпечнішого та чистішого транспорту, ефективнішого виробництва та дешевшої та стійкішої енергії за допомогою штучного інтелекту.
- **Європейська промислова стратегія [European industrial strategy](#)**
Переконання у тому, що європейська промисловість спрямована на перехід до кліматичного нейтралітету та цифрового лідерства.
- **Закон про цифрові ринки [Digital Markets Act](#)**
Забезпечення чесних і відкритих цифрових ринків.
- **Європейська цифрова ідентичність [European Digital Identity](#)**
Надає вам повний контроль над тим, скільки інформації ви надаєте третім особам.
- **Європейська стратегія даних [European data strategy](#)**
Зробити ЄС зразком для наслідування суспільства, яке базується на даних.
- **Внесок у європейську оборону [Contributing to European Defence](#)**
Спільна робота для ефективнішого протистояння загрозам і викликам безпеки.
- **Рада ЄС-США з торгівлі та технологій [EU-US Trade and Technology Council](#)**
Координація підходів до ключових глобальних торгово-економічних і технологічних питань.

Графік відповідних заходів наведений за посиланням: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_en

Пріоритетний напрямок 3. Економіка, яка працює для людей (An economy that works for people)

Забезпечення соціальної справедливості та добробуту

Окремі люди і компанії в ЄС можуть процвітати лише в тому випадку, якщо економіка працює заради їх блага.

Унікальна соціальна ринкова економіка ЄС дозволяє економіці розвиватися та зменшувати бідність і нерівність. Малі та середні підприємства є основою економіки ЄС. Важливо зміцнити їх, завершити створення Союзу Ринків Капіталу (Capital Markets Union) та поглибити Економічний і валютний союз (Economic and Monetary Union).

Оскільки Європа має стабільну основу, її економіка може повністю задовольнити потреби громадян ЄС.

Глобальні дії в цифрах

800 мільярдів євро інвестовані у план відновлення NextGenerationEU.

6 мільйонів робочих місць, створених в ЄС у 2021 році.

60% усіх дорослих для участі в навчанні та підготовці щороку до 2030 року.

Сфери роботи Єврокомісії в межах даного напрямку наведені нижче. За активними посиланнями можна більш детально ознайомитися з кожною сферою діяльності і відповідними заходами.

NextGenerationEU

План Європи щодо вирішення найважливіших проблем.

Європейські основи Плану дій щодо соціальних прав [European Pillar of Social Rights](#)

Action Plan

Побудова більш справедливого та інклюзивного суспільства Європейського Союзу.

Адекватна мінімальна зарплата в ЄС [Adequate minimum wages in the EU](#)

Забезпечення отримання адекватної мінімальної заробітної плати працівниками в ЄС.

Нова програма оподаткування бізнесу [New Business Taxation Agenda](#)

Забезпечення сталого зростання та державних доходів.

Союз ринків капіталу [Capital Markets Union](#)

План розблокування фінансування для розвитку Європи.

Європейська програма навичок [European Skills Agenda](#)

Допомога окремим особам і підприємствам розвивати більше та кращі навички.

Новий порядок денний для споживачів [New Consumer Agenda](#)

Розширення можливостей європейських споживачів, щоб вони відігравали активну роль у зеленому та цифровому переході.

Умови праці робітників цифрових платформ [Working conditions of platform workers](#)

Забезпечення трудових прав та соціальних пілг для людей, які працюють через цифрові платформи праці.

Стратегія малого та середнього бізнесу [Small and medium-size enterprises strategy](#)

Підтримка та розширення можливостей МСП усіх розмірів і секторів.

Графік відповідних заходів наведений за посиланням: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people_en

Пріоритетний напрямок 4. Більш сильна Європа на світовій арені (A stronger Europe in the world).

Зміцнення європейського відповідального глобального лідерства

Європейська комісія виступає за багатосторонність і заснований на правилах глобальний порядок через більш активну роль і сильніший голос ЄС у світі.

Ефективний, справедливий і відкритий порядок торгівлі робить Європу привабливим місцем для бізнесу. Це має ключове значення для посилення ролі ЄС як світового лідера, одночасно забезпечуючи найвищі стандарти захисту клімату, навколишнього середовища та праці. Європейське лідерство також означає тісну співпрацю з сусідніми країнами, запровадження комплексної стратегії щодо Африки та підтвердження європейської перспективи країн Західних Балкан.

Комісія прагне скоординованого підходу до зовнішніх дій – від допомоги розвитку до Спільної зовнішньої політики та політики безпеки – що забезпечує більш сильний і єдиний голос Європи у світі.

Глобальні дії в цифрах

300 мільярдів євро для Global Gateway до 2027 року.

1,8 мільярда доз вакцини проти COVID-19 відправлені в 165 країн.

19,7 млрд євро мобілізовано для України Командою Європи (Team Europe).

Сфери роботи Єврокомісії в межах даного напрямку наведені нижче. За активними посиланнями можна більш детально ознайомитися з кожною сферою діяльності і відповідними заходами.

- **Солідарність ЄС з Україною** [EU solidarity with Ukraine](#)

Дії ЄС щодо підтримки суверенітету та територіальної цілісності України.

- **Продовольча безпека** [Food security](#)

Вжиття заходів для забезпечення відновлення глобальної продовольчої безпеки шляхом міжнародної співпраці.

- **Глобальний шлюз** [Global Gateway](#)

Стратегія Європейської Комісії щодо створення партнерських зв'язків у всьому світі та стимулювання торгівлі та інвестицій

- **Торгово-технологічна рада ЄС-США [EU-US trade and technology council](#)**
Просування цифрової трансформації та співпраця над новими технологіями на основі спільних демократичних цінностей
- **Розширення взаємодії ЄС із Західними Балканами [Enhanced EU engagement with the Western Balkans](#)**
Можливість прискорити процеси реформ на Західних Балканах
- **Новий порядок денний для Середземномор'я [A new agenda for the Mediterranean](#)**
Зміцнення добробуту, стабільності та безпеки Середземномор'я
- **Інструмент протидії примусу [Anti-coercion instrument](#)**
Новий інструмент протидії процесу економічного примусу третіми країнами

Графік відповідних заходів наведений за посиланням: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world_en

Сфери політики, на які спрямована діяльність Єврокомісії, наведені нижче. За активними посиланнями можна більш детально ознайомитися з кожною сферою політики і відповідними заходами:

- **Політика розвитку ЄС [EU's development policy](#)**
Побудова міжнародних партнерств для стійких глобальних змін.
- **Європейське сусідство [European neighbourhood](#)**
Посилення добробуту, стабільності, безпеки та регіональної співпраці.
- **Гуманітарна допомога та цивільний захист [Humanitarian aid and civil protection](#)**
Допомога постраждалим країнам і населенню у разі катастроф або надзвичайних гуманітарних ситуацій.
- **Безпека та оборона [Security and defence](#)**
Посилення ЄС у сфері безпеки та оборони.
- **Відносини з партнерами по всьому світу [Relations with partners around the world](#)**
Відносини ЄС із третіми країнами та регіонами.
- **Партнерство Африка-ЄС [Africa-EU partnership](#)**
Посилення співробітництва між Африкою та ЄС через партнерство в п'яти ключових сферах.
- **Розширення ЄС [EU enlargement](#)**
Інвестиції в мир, безпеку та стабільність у Європі.
- **ЄС і міжнародна співпраця на основі встановлених правил [EU and rules-based international cooperation](#)**
Визначення та захист пріоритетів і цінностей ЄС на глобальній арені в багатосторонній системі.
- **Торговельна політика [Trade policy](#)**
ЄС допомагає підприємствам максимально використати глобальні можливості для забезпечення процвітання, чесної конкурентоспроможності та інвестицій.

Пріоритетний напрямок 5. Просування європейського способу життя (Promoting our European way of life)

Захист громадян країн ЄС і європейських цінностей

Європа, яка захищає своїх громадян, також повинна відстоювати справедливість і основні цінності ЄС. Загрози верховенству права ставлять під сумнів правову, політичну та економічну основу Європейського Союзу. Бачення Європейської комісії щодо рівності, толерантності та соціальної справедливості в ЄС ґрунтується на верховенстві права.

Європейська комісія запроваджує комплексний механізм верховенства права, згідно з яким вона щороку звітуватиме про стан верховенства права в ЄС. Міцні кордони, модернізація системи надання притулку ЄС і співпраця з країнами-партнерами є важливими для кращого управління міграцією.

Ключові цифри

4 мільярди євро на реалізацію Європейського плану подолання раку

5,5 мільярдів євро економії для ЄС за 10 років завдяки кращому доступу та обміну даними про здоров'я

3,5 мільйона людей щодня перетинають країни Шенгенської угоди

Сфери роботи Єврокомісії в межах даного напрямку наведені нижче. За активними посиланнями можна більш детально ознайомитися з кожною сферою діяльності і відповідними заходами.

- 2022 Європейський рік молоді [2022 European Year of Youth](#)

Можливості для молодих європейців зміцнити навички та компетенції та сприяти громадянській активності.

- Новий пакт про міграцію та притулок [New Pact on Migration and Asylum](#)

Управління міграцією в довгостроковій перспективі, одночасно забезпечуючи ясність і гідні умови для людей, які прибувають до ЄС.

- Європейський план подолання раку [Europe's Beating Cancer Plan](#)

Переломити хвилю проти раку через профілактику раку, раннє виявлення та доступ до лікування.

- Порядок денний ЄС щодо боротьби з організованою злочинністю та боротьби з тероризмом [EU agenda to tackle organised crime and on counter-terrorism](#)

Боротьба з транскордонною злочинністю та тероризмом є спільною європейською відповідальністю, де співпраця з ЄС є важливою.

- Стратегія ЄС щодо боротьби з антисемітизмом [EU strategy on combatting antisemitism](#)

Зробити вільний простір для подорожей ЄС міцнішим і стійкішим.

- Європейський простір даних охорони здоров'я [European Health Data Space](#)

Змусити дані про здоров'я працювати для громадян і науки.

- Європейський союз безпеки [European Security Union](#)

Захист громадян ЄС і вирішення проблем безпеки, з якими стикається європейське суспільство та демократія.

- **Європейська стратегія догляду** [European Care Strategy](#)

Забезпечення недорогих і доступних послуг з догляду та покращення становища як тих, кого опікають, так і опікунів.

Графік відповідних заходів наведений за посиланням: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life_en

Пріоритетний напрямок 6. Новий поштовх до європейської демократії (A new push for European democracy)

Плекання, захист і зміцнення нашої демократії

Надати європейцям більше можливостей для висловлювання, та водночас захистити демократію від зовнішнього втручання, такого як дезінформація та онлайн-хейтинг (прояви ненависті).

Демократія на європейському континенті піддається загрозі. Агресія Росії проти України – це війна проти самої демократії. Демократію не можна сприймати як належне. Її потрібно зберігати і розвивати щодня.

Сила Європи полягає в її єдності, і ця єдність ґрунтується на спільних демократичних цінностях: відданості основним правам людини; захист вільної та незалежної преси; дотримання верховенства права; і рівність між жінками і чоловіками, сільськими і міськими, молодими і старими.

Над демократіями потрібно працювати та оновлювати їх кожного дня, а для цього потрібно, щоб громадяни мали право висловлюватись. Конференція про майбутнє Європи, яка відбулася 9 травня 2022 року, надала громадянам можливість формувати майбутнє нашого Європейського Союзу. Єврокомісія зосереджена на виконанні їхніх пропозицій.

Ключові цифри Конференції про майбутнє Європи

49 пропозицій.

Більше 750 000 учасників.

По всій Європі організовано понад 6500 заходів.

Сфери роботи Єврокомісії в межах даного напрямку наведені нижче. За активними посиланнями можна більш детально ознайомитися з кожною сферою діяльності і відповідними заходами.

- **Конференція про майбутнє Європи** [Conference on the Future of Europe](#)

Розширення можливостей громадян ділитися ідеями та допомагати формувати наше спільне майбутнє.

- **План дій європейської демократії** [European Democracy Action Plan](#)

Сприяння вільним і чесним виборам, посиленню свободи ЗМІ та протидії дезінформації.

- **Припинення гендерного насильства** [Ending gender-based violence](#)

Протидія насильству над жінками та домашньому насильству.

- Механізм верховенства права [Rule of Law Mechanism](#)

Сприяння верховенству права, запобігання та подолання нових проблем.

- Стратегія рівності на 2020-2025 рр [LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025](#)

Перша в історії Стратегія ЄС щодо рівності ЛГБТ.

- Стратегія прав людей з інвалідністю 2021-2030 [Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030](#)

Покращення життя людей з обмеженими можливостями в Європі та в усьому світі.

- Довгострокове бачення для сільської місцевості [Long-term vision for rural areas](#)

Розвиток сильніших, пов'язаних, стійких і процвітаючих сільських територій і громад.

- Стратегія ЄС з прав дитини [The EU Strategy on the Rights of the Child](#)

Забезпечення захисту прав дітей.

- Європейський закон про свободу ЗМІ [European Media Freedom Act](#)

Захист медіа-плюралізму та незалежності в ЄС.

Графік відповідних заходів наведений за посиланням: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy_en

Результатом діяльності за названими вище напрямками, за словами президента Європейської комісії Урсули фон дер Ляйен, має бути можливість для нового покоління «... жити на природному та здоровому континенті, жити в суспільстві, де ти можеш бути тим, ким ти є, жити, де хочеш, любити, кого хочеш, і прагнути так високо, як хочеш, до світу, повного нових технологій і вікових цінностей...» https://commission.europa.eu/about-european-commission/what-european-commission-does/delivering-political-priorities_en

Список літератури до Розділу 5

1. A new Strategic Agenda for the EU 2019-2024 URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/eu-strategic-agenda-2019-2024/>
2. European Commission. Strategy and Policy. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy_en
3. The European Council's Strategic Agenda 2019-2024. Alina Thieme and Ioannis Galariotis. School of Transnational Governance, European University Institute. Policy Brief. Issue 2020/03, May 2020. URL: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/67068/STG_PB_2020_03-EN.pdf?sequence=3%26isAllowed=y
4. Філіпенко А.С. Міжнародні стратегії економічного розвитку /Міжнародні економічні відносини: Історія. Теорія. Політика: Підручник. Київ: Либідь, 2019. С. 859-878
5. Хойнер В. Зачем Европе союз рынков капитала. URL: <https://nv.ua/opinion/dollar-evro-zachem-evrope-soyuz-rynkov-kapitala-poslednie-novosti-50196584.html>.
6. The Union that strives for more. My agenda for Europe. By candidate for President of the European Commission Ursula von der Leyen. URL:

https://commission.europa.eu/system/files/2020-04/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf

РОЗДІЛ 6. СУЧАСНЕ СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГРАМУВАННЯ В ЄС

Загальні політичні цілі ЄС розробляються колективно його інституціями. В цьому розділі ми дізнаємося про те, як здійснюються стратегічне планування і прийняття рішень при розробці та імплементації стратегії ЄС.

Стратегічне планування

Єврокомісія публікує свої плани щодо майбутньої роботи протягом річного циклу стратегічного планування та програмування.

Логіка процесу стратегічного планування та програмування є такою:

- Розробка планів управління [Management plans](#)
- Як встановлюються пріоритети [How priorities are set](#)
- Виконання політичних пріоритетів [Delivering on the political priorities](#)
- Послання щодо стану Європейського Союзу [State of the Union addresses](#)
- Програма роботи Європейської комісії [Commission work programme](#)
- Стратегічне передбачення (форсайт) [Strategic foresight](#)
- Спільні пріоритети інституцій ЄС на 2021-2024 роки [The joint priorities of the EU institutions for 2021-2024](#)

Розглянемо складові процесу стратегічного планування та програмування детальніше.

Розробка планів управління [Management plans](#)

Щороку департаменти Європейської комісії визначають свої основні дії на наступний рік і те, як вони сприятимуть досягненню загальних цілей Комісії.

Плани управління окреслюють діяльність департаментів Європейської Комісії і визначають, як вони сприяють досягненню цілей, визначених у Стратегічному плані.

Щороку департаменти Європейської Комісії встановлюють свої основні дії на наступний рік і те, як вони сприятимуть досягненню загальних цілей Комісії.

Під егідою стратегічного плану кожен департамент Комісії складає річний план управління на наступний рік. Ці плани визначають основні заходи на рік і пояснюють, як вони сприятимуть досягненню цілей, визначених у їхніх стратегічних планах.

Річні плани управління базуються на програмі роботи Комісії.

Щороку Комісія приймає свою річну програму роботи, в якій міститься перелік найважливіших заходів, які вона здійснить у наступному році. Робоча програма інформує громадськість та інші інституції про політичні зобов'язання представити нові ініціативи, відкликати пропозиції, що очікують на розгляд, і переглянути існуюче законодавство ЄС. Робоча програма містить нові політичні та законодавчі ініціативи щодо всіх шести головних цілей політичних орієнтирів Європейської Комісії і більш детально визначає, яким чином

будуть реалізовуватися ініціативи, викладені в її щорічній промові про стан Європейського Союзу.

Робоча програма не охоплює поточну роботу Комісії щодо забезпечення виконання чинного законодавства, або регулярних ініціатив, які Комісія приймає щороку.

Як встановлюються пріоритети [How priorities are set](#)

Європейська Комісія планує та звітує про свою роботу в рамках річного циклу, відомого як цикл стратегічного планування та програмування. Головні пріоритети Комісії встановлюються Президентом Комісії кожні 5 років.

Загальна політична стратегія

Загальну політичну стратегію ЄС розробляють спільно його інституції: Європейський парламент, Європейська рада, Рада Європейського Союзу та Європейська комісія.

Зокрема, Європейська рада (лідери з усіх країн ЄС) визначає орієнтири та загальні політичні пріоритети.

Голова Комісії також визначає політичні пріоритети її мандату. Кожні 5 років, на початку нового терміну повноважень Комісії, Голова Комісії визначає пріоритетні сфери, на яких слід зосередити увагу протягом цього терміну. Ці сфери впливають із стратегічного порядку денного Ради та з обговорень із політичними групами Європейського парламенту.

Пріоритети на 2019 – 2024 роки

Пріоритети Європейської комісії на період 2019-24 рр. визначені в політичних настановах президента Європейської комісії.

Послання щодо стану Європейського Союзу

Щороку президент Європейської комісії звертається до Європейського парламенту з посланням про стан Європейського Союзу. У посланні підбиваються здобутки минулого року та визначаються пріоритети на наступний рік.

Як реалізується стратегія

Річний план дій Комісії

На основі декларації президента Комісії перед Європейським Парламентом у програмі роботи Комісії викладено план дій на наступні 12 місяців. Він описує, як політичні пріоритети будуть перетворені на конкретні дії. Інші установи ЄС та національні парламенти також коментують програму.

Програма роботи Європейської комісії [Commission work programme](#)

Планування та звітність по департаментах

Департаменти Європейської комісії розробляють стратегічні плани та плани управління ([strategic](#) and [management plans](#)), в яких показано, як вони сприятимуть досягненню пріоритетів Європейської комісії, і встановлюють чіткі цілі та показники для моніторингу та звітності.

Для всіх основних законодавчих і політичних ініціатив департаменти готують оцінку впливу для аналізу ймовірних економічних, екологічних і соціальних наслідків пропозицій.

Список запланованих ініціатив Європейської комісії та список ухвалених ініціатив регулярно оновлюється та надсилається іншим інституціям ЄС, щоб допомогти їм організувати власну діяльність.

Наприкінці бюджетного року всі департаменти готують річний звіт про діяльність щодо досягнення поставлених цілей.

Ці звіти збирають в узагальнюючу доповідь, яку передають Європейському парламенту та Раді. Станом на 2016 рік узагальнюючий звіт включено до річного звіту про управління та виконання бюджету ЄС.

Виконання політичних пріоритетів [Delivering on the political priorities](#)

На початку свого мандата Комісія фон дер Ляйєн висунула низку амбітних цілей щодо здорового, зеленого та процвітаючого майбутнього в Європі.

Послання щодо стану Європейського Союзу [State of the Union addresses](#)

Щороку у вересні президент Європейської комісії звертається до Європейського парламенту з посланням про стан Європейського Союзу. У зверненні підбиваються здобутки минулого року та визначаються пріоритети на наступний рік. Президент також розповідає, як Комісія вирішуватиме найнагальніші виклики, з якими стикається Європейський Союз, та ідеї щодо формування майбутнього ЄС.

Програма роботи Європейської комісії [Commission work programme](#)

Щороку Європейська комісія приймає свою річну програму роботи, в якій міститься перелік найважливіших заходів, які вона здійснить у наступному році. Робоча програма інформує громадськість та інші інституції про наші політичні зобов'язання представити нові ініціативи, відкликати пропозиції, що очікують на розгляд, і переглянути існуюче законодавство ЄС. Робоча програма містить нові політичні та законодавчі ініціативи щодо всіх шести головних цілей політичних настанов Президента фон дер Ляєн і більш детально визначає, яким чином будуть реалізовуватися ініціативи, викладені в її щорічній промові про стан Європейського Союзу.

Робоча програма Комісії на 2023 рік

Робоча програма Комісії на 2023 рік визначає трансформаційний порядок денний перед обличчям агресії Росії проти України, зростання цін на енергоносії та побічних ефектів для економіки. Робоча програма також визначає цілеспрямовані дії для завершення реалізації пріоритетних завдань, які Комісія поставила на початку свого мандату, і подальшого спрямування Союзу до сталого відновлення. У ньому також наведено перелік ключових законодавчих пропозицій, яким слід надати пріоритет у законодавчому процесі, щоб забезпечити швидке впровадження усіх шести головних пріоритетів Комісії.

Графік виконання заходів

https://commission.europa.eu/strategy-documents/commission-work-programme_en#ref-2023-commission-work-programme

На основі робочої програми Європейська Комісія, Європейський парламент і Європейська Рада ухвалюють Спільну декларацію про законодавчі пріоритети ЄС.

ЄС бере до уваги ваш голос

Кожна людина може поділитися своїми поглядами та ідеями щодо ініціатив Комісії в усіх сферах політики на порталі EU Have Your Say. Підписатись на сповіщення про нові події можна в міру формування ініціатив, у тому числі після прийняття законодавства.

З 2015 року Комісія бере до уваги докази та відгуки від громадян, компаній та зацікавлених сторін на всіх етапах законодавчого та політичного процесу. Крім того, група експертів Fit for Future Platform допомагає Комісії і перевіряє, чи ефективно діючі закони досягають своїх цілей, зокрема в умовах цифровізації.

Стратегічне прогнозування (форсайт) [Strategic foresight](#)

Ініціатива Європейської Комісії, яка надає ідеї, результати досліджень, аналізу та роздумів щодо майбутніх подій

Зміни клімату, цифрових технологій і геополітики глибоко впливають на життя європейців. Ці трансформації відбуваються на всіх рівнях, від низової політики до глобальних структур влади. Президент фон дер Ляєн доручила віце-президенту Шефчовичу очолити зусилля Європейської Комісії з впровадження стратегічного прогнозування в її роботу. Щоб підтримати перехід до зеленої, цифрової та більш справедливої Європи, Європейська Комісія зміцнює свою культуру готовності та випереджувальної політики на основі фактів.

Що таке стратегічний прогноз (форсайт)?

Форсайт — це діяльність щодо дослідження, прогнозування та формування майбутнього. Форсайт включено в процес формування політики Європейського Союзу. Він базується на колективному інтелекті в структурований і систематичний спосіб, щоб допомогти краще розробити можливі шляхи переходу, підготувати ЄС протистояти потрясінням і сформуванню майбутнє, до якого прагне Європа.

Стратегічний форсайт:

- Передбачає тенденції, ризики, проблеми, що виникають, а також їхні потенційні наслідки та можливості, щоб отримати корисну інформацію для стратегічного планування, розробки політики та готовності.
- Інформує про розробку нових ініціатив Європейської Комісії та перегляд існуючої політики відповідно до оновленого набору інструментів Європейської Комісії для кращого регулювання [Commission Better Regulation toolbox](#);

Стратегічний форсайт не передбачає майбутнього; він досліджує різні можливі перспективи, а також можливості та виклики, які вони можуть створити.

Мережа стратегічного прогнозування Європейської Комісії забезпечує довгострокову координацію політики між усіма генеральними директоратами. Європейська Комісія налагоджує тісну співпрацю в галузі прогнозування та альянси з іншими установами ЄС, зокрема в контексті Європейської системи аналізу стратегії та політики (ESPAS). Він також

співпрацює з міжнародними партнерами та розвиває партнерства, які спираються на можливості держав-членів щодо публічного прогнозування через загальноєвропейську мережу прогнозування.

Звіти про стратегічний прогноз

Європейська Комісія готує щорічний звіт про стратегічний прогноз.

Звіт про стратегічний прогноз за 2022 рік: «Поєднання зелених і цифрових переходів у новому геополітичному контексті» зосереджується на взаємодії між подвійними переходами в Європі, також беручи до уваги руйнівний і мінливий геополітичний ландшафт, у якому відбуваються ці переходи. Він підкреслює ключову роль, яку відіграють цифрові технології в п'яти стратегічних секторах Європи з найбільшим викидом парникових газів: енергетиці, транспорті, промисловості, будівництві та сільському господарстві. Він також окреслює 10 сфер дій, ключових для максимізації синергії та зменшення напруженості між обома переходами до 2050 року.

Загальноєвропейська мережа форсайтів

Про запуск загальноєвропейської форсайт-мережі було оголошено у звіті Європейської Комісії про стратегічний прогноз за 2020 рік. Її мета полягає в тому, щоб розвивати синергію, яка спирається на можливості державного управління в галузі прогнозування, шляхом об'єднання розвідки та досвіду прогнозування з усіх держав-членів та Європейської комісії для стратегічного обміну та співпраці з перспективних питань, що стосуються майбутнього Європи. Сюди входять такі теми, як відкрита стратегічна автономія, стійкість і здатність досягти екологічного, цифрового та справедливого переходу.

Загальноєвропейська мережа Форсайт має два рівні. «Міністри майбутнього», призначені кожною державою-членом на запрошення віце-президента Шефчовича, неофіційно зустрічаються принаймні раз на рік. Їхня місія полягає в тому, щоб обговорити та узгодити з Європейською Комісією основні стратегічні пріоритети для програми стратегічного прогнозування Європейської Комісії, оцінити прогрес, обговорити ключові питання, що мають значення для майбутнього Європи, і погодити подальші дії. Ця робота вкладається в стратегічне програмування ЄС.

Робота «Міністрів майбутнього» підтримується мережею високопосадовців національних адміністрацій, які зустрічаються принаймні двічі на рік для підготовки міністерських зустрічей, контролю за їх висновками та співпраці в робочих групах.

Підтримка формування політики ЄС

Стратегічне прогнозування допомагає покращити розробку політики, розробити перспективні стратегії та забезпечити узгодженість короткострокових дій з довгостроковими цілями за допомогою низки різних методів, зокрема:

- Сканування горизонту: систематичне сканування та збирання подій і тенденцій, результатом якого є план майбутнього або візуальне відображення нових сигналів змін.

- Аналіз мегатрендів: аналіз та обговорення змін шаблонів і взаємодіючих тенденцій, результатом є історія майбутнього (в однині) і план дій.

- Планування сценарію: інтерактивний і повторюваний процес, що включає інтерв'ю, аналіз і моделювання, результатом якого є набір історій про ймовірне майбутнє, подобається воно нам чи ні, і як воно може статися.

- Візуювання: визначення бажаного напрямку, результатом якого є спільне розуміння та чіткий опис бажаного майбутнього та середньострокова дорожня карта з детальним описом конкретних дій для досягнення прогресу на шляху до бачення.

Спільні пріоритети інституцій ЄС на 2021-2024 роки [The joint priorities of the EU institutions for 2021-2024](#)

Щороку Європейський парламент, Рада та Комісія обговорюють і погоджують законодавчі пріоритети ЄС на наступний рік, які викладені в щорічній Спільній декларації.

Починаючи з 2016 року Європейський Парламент, Європейська Рада та Європейська Комісія обговорюють та погоджують законодавчі пріоритети ЄС на наступний рік у щорічній Спільній декларації. Це дозволяє інституціям працювати ефективніше та тісніше разом над ключовими законодавчими пропозиціями, висунутими Комісією, для яких Європейський Парламент і Рада є співзаконодавцями.

Крім того, у 2020 році три інституції ЄС підписали Спільні висновки на 2020-2024 роки, в яких визначено спільні політичні цілі та пріоритети до наступних виборів до Європейського Союзу у 2024 році.

У Спільній декларації про законодавчі пріоритети ЄС на 2023 та 2024 роки викладено спільне європейське бачення сильнішої та стійкішої Європи на тлі агресії Росії проти України. Це свідчить про рішуче прагнення залишатися єдиними у підтримці України та її народу та подоланні великих викликів нашого часу. Три інституції ЄС зобов'язуються надавати першочергову увагу набору ключових законодавчих пріоритетів, щоб вони могли бути узгоджені до кінця поточного законодавчого терміну. Декларація супроводжується робочим документом, який містить понад 160 конкретних законодавчих пропозицій.

Ці законодавчі пропозиції є основоположними для реалізації Європейської зеленої угоди, досягнення Європи, придатної для цифрової ери, створення економіки, яка працює на людей, посилення Європи у світі, просування нашого європейського способу життя, а також зміцнення нашої демократії та захищаючи наші спільні європейські цінності.

У Спільній декларації за 2023 та 2024 роки також вітаються досягнення 2022 року, незважаючи на складний рік. Серед них, зокрема, надання гуманітарної, політичної, фінансової та військової підтримки Україні та її народу, а також безпрецедентні санкції проти Росії з метою здійснення економічного тиску та підриву військового потенціалу Росії.

Список літератури до Розділу 6

1. A new Strategic Agenda for the EU 2019-2024 URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/eu-strategic-agenda-2019-2024/>

2. European Commission. Strategy and Policy. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy_en
3. Alina Thieme and Ioannis Galariotis. The European Council's Strategic Agenda 2019-2024. School of Transnational Governance, European University Institute. Policy Brief. Issue 2020/03, May 2020. URL: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/67068/STG_PB_2020_03-EN.pdf?sequence=3%26isAllowed=y
4. Крючкова І.В. Форсайт як інструмент визначення пріоритетів довгострокового розвитку країни. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9556>

РОЗДІЛ 7. ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ ЄВРОПИ NextGenerationEU

Ще до початку пандемії низькі темпи розвитку економіки ЄС поєднувалися зі скороченням виробництва у світовому масштабі. У 2017 р. приріст ВВП регіонального об'єднання склав 2,6%, у 2018 р. – 2,0%, 2019 р. – 1,5%. Пандемія COVID 19 обумовила значне скорочення економічних показників економіки ЄС. Якщо до 2019 р. спостерігалось, хоча й уповільнене, економічне зростання, то в 2020 р. виробництво валового внутрішнього продукту впало на 6,1%, а в євросоні на 6,5%.

Скорочення виробництва у Євросоюзі у 2020 р. виявилось глибшим, ніж загальне скорочення світового виробництва. За даними ООН, останнє в 2020 р. склало суттєво меншу величину, ніж у Євросоюзі – 3,9%. Відставання ЄС можна пояснити жорсткими ковідними обмеженнями, локдаунами в багатьох країнах, а також низкою зовнішніх причин, які вже у передковідний період гальмували розвиток економіки регіону:

- тенденція до зниження профіциту балансу зовнішньої торгівлі, що скорочувала приріст ВВП;
- нестабільний і різноспрямований баланс закордонних прямих інвестицій, коли чистий приплив змінювався періодами чистого відтоку;
- підвищення Сполученими Штатами у 2018 р. імпортних мит на сталь та алюміній, що значною мірою торкнулося інтересів низки європейських експортерів;
- податкова реформа в США, зокрема зниження податку на прибуток, стимулювала американські корпорації репатріювати значні суми доходів, отриманих закордонними філіями, з міркувань податкової оптимізації.

Обмежувальні заходи призвели до скорочення витрат робочого часу, поставок товарів, збільшили безробіття з 6,7% у 2019 р. до 7,0% у 2020 р., що зменшило обсяги виробництва. В результаті сталася економічна криза, яку можна назвати ковідною економічною кризою.

Роль економічної політики ЄС у цих умовах полягає у тому, щоб підтримати економіку та забезпечити її найбільш швидке відновлення у міру подолання пандемії.

В рамках Стратегічного порядку денного ЄС на 2019-2024 роки розроблено План відновлення Європи NextGenerationEU спрямований на те, щоб допомогти економіці та суспільству подолати наслідки від ковідної кризи.

Завдання Плану полягає в тому, щоб сприяти, по-перше, підтримці компаній та захистити їх від банкрутства, а людей – від втрати роботи (наприклад, за рахунок різних видів фінансової підтримки підприємств, надання їм державних гарантій за кредитами і відстрочення погашення заборгованості, фінансування виплат заробітної плати, зміни у процедурі банкрутства на користь фірм, що перебувають такою під загрозою і т.д.), а по-друге, - відновлення економіки на докризовому рівні.

[NextGenerationEU](#) — це тимчасовий інструмент відновлення економіки, який допоможе компенсувати економічні та соціальні збитки, завдані пандемією коронавірусу. На виконання цього плану передбачено інвестувати 806,9 мільярда євро у поточних цінах (750 мільярдів євро в цінах 2018 року, коли було вперше оголошено), які будуть інвестовані у створення робочих місць і можливостей, а також трансформацію економік країн, щоб зробити їх більш екологічними, діджиталізованими і стійкими. Як засвідчила голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйен, з цих 750 млрд євро 500 млрд будуть субвенції, а 250 – займи. Вона пояснила, що запропонований Єврокомісією план збільшить загальну фінансову потужність бюджету Європейського союзу на 2021-2027 роки до 1,85 трлн євро .

Центральним елементом NextGenerationEU є Фонд відновлення та стійкості [Recovery and Resilience Facility](#) (RRF) – інструмент для надання грантів і позик на підтримку реформ та інвестицій у державах-членах ЄС загальною вартістю 723,8 млрд євро.

Фонд формують за рахунок внутрішніх позик. Його призначення – видавати до 2026 р. країнам ЄС гранти і кредити для підтримки реформ та інвестицій відповідно до затверджених національних проектів. Щоб отримати кошти в рамках Фонду, кожна країна має надати план відновлення, в яких зазначено, як вони збираються інвестувати кошти. Передбачено, що 37% коштів підуть на проекти, що зменшують забруднення навколишнього середовища, і 20 – на розвиток цифрових технологій. Гроші, які залишилися, підуть на інші потреби, пов'язані з відновленням. Крім того, країни повинні виконати відповідні етапи та цілі. Перш ніж до них почнуть надходити будь-які виплати в рамках RRF, Європейська Комісія оцінює задовільне виконання кожного етапу та кожної цілі.

План NextGenerationEU не ставить безпосереднього завдання прискорення економічного зростання. Такий підхід цілком зрозумілий: у період підтримки економіки та її відновлення зростання економіки визначається головним чином еволюцією коронавірусної пандемії, а не заходами економічної політики. Ставити завдання економічного зростання у цих умовах не має сенсу.

Вважається, що в результаті використання RRF зросте як попит, так і пропозиція, а зрештою і валовий продукт ЄС. За розрахунками експертів Економічної комісії, загальний результат використання фонду протягом двох років міг би становити величину, рівну 1,2% ВВП, отриманого у 2019 р. Повне відновлення економіки Євросоюзу очікувалось у середині 2022 р. Але повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило значний руйнівний вплив

на економіку ЄС і кардинально змінило ситуацію. Після агресії Росії проти України бюджет ЄС був мобілізований для надання екстреної допомоги та підтримки в Україні та країнах ЄС, а також для пом'якшення гуманітарних наслідків війни.

Єврокомісія відзначає, що Довгостроковий бюджет ЄС у поєднанні з NextGenerationEU (NGEU) є інструментом, призначеним для прискорення відновлення, утворюють найбільший пакет стимулів, який коли-небудь фінансувався в Європі.

Загалом 2,018 трильйона євро в поточних цінах спрямовано на відновлення Європи після COVID-19. Нижче показано структуру і обсяги виділених коштів в рамках фінансової програми на 2021-2027 рр. і загальні витрати NextGenerationEU за визначеними напрямками.

Багаторічна фінансова програма на 2021-2027 рр. і загальні асигнування NextGenerationEU за розділами

Розділи	БФФ	NextGenerationEU
1. Спільний ринок, інновації і цифровізація	€149.5 млрд	€11.5 млрд
2. Згуртованість, стійкість і цінності	€426.7 млрд	€776.5 млрд
3. Природні ресурси і навколишнє середовище	€401 млрд	€18.9 млрд
4. Міграція та управління кордонами	€25.7 млрд	-
5. Безпека та оборона	€14.9 млрд	-
6. Добросусідство і світ	€110.6 млрд	-
7. Європейське державне управління	€82.5 млрд	-
Усього	€1 210.9 млрд	€806

Понад 50% довгострокового бюджету та NextGenerationEU підтримують модернізацію, наприклад через:

- дослідження та інновації через Horizon Europe
- справедливий клімат і цифрові переходи, через Фонд справедливого переходу та Програму цифрової Європи
- готовність, відновлення та стійкість за допомогою Фонду відновлення та стійкості resceEU та нової програми охорони здоров'я EU4Health.

Крім того, в пакеті звертається увага на:

- модернізацію традиційних політик, таких як згуртованість і спільна сільськогосподарська політика, щоб максимізувати їх внесок у пріоритети Союзу
- боротьбу зі зміною клімату, з 30% коштів ЄС, найвищою часткою європейського бюджету
- захист біорізноманіття та гендерну рівність.

Переглянути плани різних держав-членів ЄС і відстежити виплати, здійснені на сьогоднішній день, можна за допомогою інтерактивної таблиці показників відновлення та стійкості [Recovery and Resilience Scoreboard](#).

Решта коштів від NextGenerationEU виплачується державам-членам ЄС кількома програмами ЄС: Допомога у відновленні згуртованості та територій Європи (REACT-EU), Horizon Europe, InvestEU, Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських районів або Справедливий перехід. фонд (JTF).

"NextGenerationEU - це більше, ніж пакет порятунку економіки. Це економічний катализатор досліджень, інновацій в області технологій майбутнього", - наголосила глава ЄК Урсула фон дер Ляйен, представляючи в Європарламенті цей план відновлення. За її словами, план повинен не тільки допомогти перезапустити внутрішній ринок ЄС, але й підвищити конкурентоспроможність та інноваційні можливості

Після агресії Росії проти України країни-члени ЄС могли б використати частину цих коштів для задоволення потреб біженців, які прибувають на їх територію.

Список літератури до Розділу 7

1. A new Strategic Agenda for the EU 2019-2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/eu-strategic-agenda-2019-2024/>
2. European Commission. Strategy and Policy. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy_en
3. Recovery Plan for Europe. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/recovery-plan-europe_en
4. Recovery and Resilience Facility. URL: https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_en
5. Recovery Plan for Europe: how does it works? By Euronews. Updated: 09/02/2022. URL: <https://www.euronews.com/next/2022/02/09/what-is-europe-s-recovery-plan-and-how-does-it-work>
6. The European Council's Strategic Agenda 2019-2024. Alina Thieme and Ioannis Galariotis. School of Transnational Governance, European University Institute. Policy Brief. Issue 2020/03, May 2020. URL: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/67068/STG_PB_2020_03-EN.pdf?sequence=3%26isAllowed=y

7. Shevchenko V., Taranenko I., Yaremenko S., Mishustina T., Poprotskyu O., Mostova A. Trends in Digital Marketing in the Context of Information Society Development". *Postmodern Openings*, 2022, 13(2), 448-460. <https://doi.org/10.18662/po/13.2/464>
8. Out of the Crisis by W. Edwards Deming. Выход из кризиса. Новая парадигма управления людьми, системами и процессами: Эдвардс Деминг. Альпина Паблишер, — 2017.
9. Real GDP growth rate. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1>.
10. Eurostat. Real GDP growth rate – volume. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>.
11. Бажан А. Замедление экономического роста и падение производства в ЕС. Современная Европа, 2021, No 5, с. 113–125. URL: <http://www.sov-europe.ru/images/pdf/2021/05-2021/Bazhan5-21.pdf>

ВИСНОВКИ

Під час кризи відбувається формування передумов для інтелектуального, технологічного та інноваційного оновлення економіки та суспільства. Післякризовий період є найкращим для фокусування на довгострокових завданнях шляхом запровадження нових механізмів відновлення економіки. Визнання необхідності розробки оновлених стратегій розвитку з врахуванням нових реалій післявоєнного відновлення України вже сьогодні стає на порядку денному.

Вивчення та узагальнення досвіду розвинених країн, зокрема Європейського Союзу щодо запровадження стратегічних ініціатив, має створити ґрунтовний фундамент системних інноваційних перетворень економіки України. У перспективі модель стратегічного планування в ЄС могла б стати для соціально-економічного розвитку України однією з визначальних, що обумовлює необхідність її глибокого вивчення.

Порівняння змісту стратегій розвитку ЄС свідчить про постійність стратегічного задуму, спадкоємність цільових орієнтирів та стійку орієнтацію на інноваційні фактори як основу конкурентоспроможності.

Опанування особливостей стратегічного планування на макрорівні на прикладі ЄС та можливостей імплементації такого досвіду в Україні в період післявоєнного відновлення, а також формування глибоких спеціалізованих знань щодо цифрової стратегії, цифрового єдиного ринку ЄС та використання цифрових інструментів в економіці є надзвичайно важливими компетентностями для удосконалення професійної підготовки випускників, можливостей працевлаштування та покращення суспільних навичок.

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ
Порівняльний аналіз стратегій ЄС

Лісабонська стратегія (2000 р.)	Оновлена Лісабонська стратегія економічного росту та зайнятості (2005 р.): Перший цикл (2005-2007 рр) Другий цикл (2008-2010 рр)	Стратегія «Європа 2020» (2010 р.)
<p>Стратегічна мета – створення найбільш динамічної та конкурентоспроможної економіки в світі, заснованої на знаннях і здатної до сталого зростання через підвищення зайнятості, соціальної згуртованості, та збереження навколишнього середовища</p>	<p>Стратегічна мета – та ж сама з перефокусуванням пріоритетів на економічне зростання та зайнятість</p>	<p>Стратегічна мета – забезпечення зростання, заснованого на засадах розумності, сталості, інклюзивності</p>
<p>Стратегічні напрями:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>створення умов для переходу до економіки знань</i> через формування інформаційного суспільства, вдосконалення науково-технічної політики та створення Європейського дослідницько-інноваційного простору, створення сприятливих умов для започаткування та розвитку інноваційного підприємництва, запровадження процесу структурних реформ, спрямованих на конкурентоспроможність та інновації; - <i>модернізація соціальної моделі</i>, інвестування в людський розвиток, боротьба з нерівністю; - <i>запровадження виваженої макроекономічної політики</i>, спрямованої на стабільність та економічне зростання. 	<p>Стратегічні напрями:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>використання знань та інновацій як інструментів сталого зростання</i> через підвищення ефективності державних інвестицій та стимулювання приватних інвестицій в дослідження та розробки, запровадження нових механізмів фінансування інноваційних середніх та малих підприємств та підтримки інноваційних мереж, підтримку технологічних ініціатив на основі державно – приватного партнерства та технологічних платформ, спрямування ресурсів Європейського Інвестиційного банку на фінансування проєктів з досліджень та розробок; - <i>створення сприятливого простору для інвестицій та праці</i> шляхом посилення внутрішнього конкурентного середовища, створення сприятливих регуляторних умов для бізнесу, заохочення бізнесу до соціальної відповідальності; - <i>забезпечення економічного росту та зайнятості як засад соціальної згуртованості.</i> 	<p>Стратегічні напрями:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Розумне зростання:</i> розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях - <i>Стале зростання:</i> створення економіки, заснованої на ефективному використанні ресурсів, принципах екологічної безпеки та конкурентоспроможності - <i>Інклюзивне зростання:</i> розбудова економіки з високим рівнем зайнятості, для забезпечення соціальної та територіальної узгодженості
<p>Стратегічні пріоритети (План дій «Інвестування в дослідження – 2003):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>здійснення узгодженої політики всіх учасників</i> (ЄС, держав, єврорегіонів, технологічних платформ) для підтримки досліджень; 	<p>Стратегічні пріоритети:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>суспільство знань</i> (підтримка науковців та дослідників, в т.ч. через податкове мотивування, пріоритетність сектора досліджень і розробок, широке запровадження інформаційно – комп’ютерних технологій); 	<p>Стратегічні пріоритети (Флагманські ініціативи):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Інноваційний союз</i>, спрямований на подолання фрагментації науково-дослідницького простору; - <i>План розвитку цифрових технологій;</i> - <i>«Молодіжний рух»</i> - підвищення результативності освіти та залучення молоді в ринок праці;

Закінчення таблиці А

<p>- вдосконалення державної підтримки досліджень та інновацій (підтримка дослідників, взаємодія науки та бізнесу, ефективне використання державних фінансових інструментів);</p> <p>- спрямування державних ресурсів в розвиток досліджень (бюджетна політика, використання можливостей державних закупівель);</p> <p>- покращення рамкових умов для досліджень і розробок (захист інтелектуальної власності, регулювання правил конкуренції, фінансових та податкових умов).</p>	<p>- конкурентний ринок (розбудова ринку послуг);</p> <p>- сприятливе бізнес середовище (скорочення адміністративних бар'єрів, вдосконалення законодавства, підтримка інноваційного бізнесу);</p> <p>- ринок праці (розгортання навчання протягом життя)</p> <p>- поновлюване навколишнє середовище (еко – інновації, еко- ефективність виробництва).</p>	<p>- Ресурсна ефективність – підтримка ресурсно ефективних та екологічно чистих (низьковуглецевих) технологій;</p> <p>- Промислова політика, адаптована до умов глобалізації – створення засад конкурентоспроможності в пост- кризовому світі, підтримка підприємництва;</p> <p>- План з розвитку нових професійних здібностей та робочих місць;</p> <p>- Європейська політика протидії бідності.</p>
<p>Стратегічні завдання на період до 2010 р.:</p> <p>- забезпечити середньорічні темпи економічного зростання на рівні 3%;</p> <p>- підвищити обсяг інвестицій в дослідження та розробки до 3% від ВВП;</p> <p>- скорочення бюрократичних перешкод для розвитку підприємництва;</p> <p>- забезпечити рівень зайнятості 70% (для жінок 60%) від працездатного населення.</p>	<p>План дій «Більше досліджень та інновацій – спільний підхід» (2005 р.):</p> <p>- привести у відповідність економічні політики країн стосовно досліджень та інновацій;</p> <p>- мобілізувати фонди та інструменти ЄС для стимулювання й розвитку досліджень та інновацій;</p> <p>- вдосконалити стимули для бізнесу до здійснення досліджень та інновацій;</p> <p>- посилювати національні можливості стосовно досліджень та інновацій шляхом транснаціонального співробітництва.</p>	<p>Стратегічні завдання на період до 2020 р.:</p> <p>- зайнятість осіб у віці 20-64 роки на рівні 75% ;</p> <p>- обсяг інвестицій в дослідження і розробки 3% ВВП;</p> <p>- скорочення викидів парникових газів на 20% порівняно з 1990 р., збільшення частки поновлюваних джерел енергії до 20%, енергоефективності на 20%;</p> <p>- скорочення частки достроково відрахованих учнів середніх шкіл нижче за 10%, та підвищення частки осіб з вищою освітою у віці 30-34 роки до 40%;</p> <p>- чисельності осіб, що знаходяться під загрозою опинитись за межею бідності, до 20 млн.</p>
<p>Стратегічні ініціативи та інструменти:</p> <p>Європейський дослідницький простір (ERA)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Відкритий метод координації (OMC); - Рамкові програми з досліджень та розробок; - Європейські технологічні платформи; - Мережі найвищої якості; - Європейське інноваційне табло; - Іннобарометр; - Мережа «Інноваційних регіонів Європи»; - Веб - сервіс CORDIS. 	<p>Стратегічні ініціативи та інструменти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Люблянський процес» з оновлення Європейського дослідницького простору (ERA); - 7 Рамкова програма з досліджень та розробок; - Європейський інститут інновацій і технологій; - спільні технологічні ініціативи; - Рамкова програма конкурентоспроможності та інновацій; - Угода про Розподіл фінансових ризиків. 	<p>Стратегічні інструменти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Європейський дослідницький простір: Бачення - 2020 - Європейське Інноваційне партнерство між ЄС та національними державами. Пілотне Європейське Інноваційне партнерство з забезпечення активної та здорового життя для людей похилого віку - Єдиний цифровий ринок, заснований на надшвидкісному Інтернеті - Табло Інноваційного союзу - Молодіжна рамкова програма працевлаштування

Складено автором

